

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ, SORUMLULUK
DUYGU VE DAVRANIŞLARI İLE KAYGI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ruveyda TAŞKAYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

KARABÜK

2019

TEZ ONAYI

Ruveyda TAŞKAYA'nın hazırladığı “Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı bu çalışma 27.09.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Tez Danışmanı

.....

Prof. Dr. Yasemin AYDOĞAN

Üye

.....

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Betül KURNAZ

Üye

.....

Bu tez Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak onaylanmıştır.

Doç. Dr. Kubilay TEKİN
Enstitü Müdür V.

BEYAN

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içerisinde yer alan tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallara uygun şekilde elde ettiğimi,
- Elde ettiğim tüm bilgi ve sonuçları etik kurallara uygun şekilde sunduğumu,
- Yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun şekilde atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum tüm eserleri kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan bilgi ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya farklı bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

27/09/2019

Ruveyda TAŞKAYA

İmza

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışmanın her aşamasında bana her zaman rehber olan, sabrını ve azmini örnek aldığım değerli hocam Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK'e teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca yanımda olan ve maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen babam Hasan ve annem Aliye TAŞKAYA'ya beni cesaretlendiren iş arkadaşlarım Derya GÜLER, Őadan TOĞAÇAR ve Kerem AZBAY'a;

Çalışmamı destekleyen Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na, çalışmama katılan, saygı ve sevgiyi hak eden geleceğimizin umutları çocuklarımıza sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Ruveyda TAŞKAYA

Karabük, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI	ii
BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
EKLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Kapsam	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Ergenlik Dönemi	3
2.2. Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri	6
2.2.1. Bilişsel Gelişim	6
2.2.2. Fiziksel ve Cinsel Gelişim	7
2.2.3. Sosyal-Duygusal Gelişim	8
2.2.4. Kişilik Gelişimi	9
2.2.5. Ahlak Gelişimi	10
2.3. Bağlanma	12
2.3.1. Bağlanma Kavramı	12
2.3.2. Bağlanma Kuramı	13
2.3.3. Bağlanma Stilleri	15
2.3.3.1. Güvenli Bağlanma	15
2.3.3.2. Kaygılı-Kararsız Bağlanma	16
2.3.3.3. Kaçınan Bağlanma	16

2.3.4. Ergenlik Dönemi ve Bağlanma	16
2.4. Sorumluluk	18
2.4.1. Sorumluluk Duygusu	18
2.4.2. Sorumluluk Davranışı	19
2.4.3. Ergenlik Dönemi ve Sorumluluk Davranışları	19
2.5. Kaygı	20
2.5.1. Kaygı Durumları	21
2.5.2. Ergenlik Dönemi ve Kaygı	21
3. GEREÇ VE YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Modeli	23
3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi	23
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	23
3.4. Veri Toplama Araçları.....	25
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	25
3.4.2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	25
3.4.3. Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği	26
3.4.4. Revize Edilmiş Çocukların Belirgin Kaygı Ölçeği-2.....	27
3.5. Verilerin Toplanması.....	27
3.6. Verilen Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler.....	28
3.7. Araştırmanın Etik Yönü.....	29
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	29
4. BULGULAR.....	30
5. TARTIŞMA.....	45
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	55
6.1. Sonuçlar.....	55
6.2. Öneriler.....	57
7. KAYNAKLAR.....	59
8. EKLER.....	65
9. ÖZGEÇMİŞ.....	73

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. Örnekleme Ait Kişisel Bilgilerin Sayı ve Yüzde Değerleri.....	24
Tablo 2. ÜBBSÖ, SDDÖ ve ÇKÖ-R(2) Puanları Normallik Dağılımı.....	28
Tablo 3. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	30
Tablo 4. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre ÜBBSÖ Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	31
Tablo 5. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre ÜBBSÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	32
Tablo 6. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	33
Tablo 7. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	34
Tablo 8. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre SDDÖ Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	34
Tablo 9. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre SDDÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	35
Tablo 10. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre SDDÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	36
Tablo 11. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre ÇKÖ-R(2) Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	36
Tablo 12. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre ÇKÖ-R(2) Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları	37
Tablo 13. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre ÇKÖ-R(2) Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	38
Tablo 14. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre ÇKÖ-R(2) Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	40
Tablo 15. Ergenlerin ÜBBSÖ ve SDDÖ Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları.....	41

Tablo 16. Ergenlerin ÜBBSÖ ve ÇKÖ-R(2) Puanları Korelasyon Analizi
Sonuçları.....42

Tablo 17. Ergenlerin SDDÖ ve ÇKÖ-R(2) Puanları Korelasyon Analizi
Sonuçları.....43

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	65
EK 2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (Örnek Maddeler).....	66
EK 3. Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (Örnek Maddeler).....	66
EK 4. Revize Edilmiş Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği (Örnek Maddeler).....	67
EK 5. Etik Kurul İzni	68
EK 6. Araştırma İzni	70
EK 7. Ölçek Kullanım İzni	72

KISALTMALAR DİZİNİ

ÜBBSÖ	: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği
SDDÖ	: Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği
ÇKÖ-R(2)	: Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-Revize Edilmiş (2)
KB	: Kurum Bakımında
AY	: Aile Yanında

ÖZET

Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin bağlanma stilleri, sorumluluk duygu ve davranışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Ankara İlinde kurum bakımında olan normal gelişim gösteren 12-14 yaş grubu ergenler ile bu ergenlerin öğrenime devam ettikleri okullarda bulunan ve aile yanında kalan 12-14 yaş grubu ergenler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini, bu evrenden yaş grubuna uygun seçilmiş kurum bakımında olan 190 ve aile yanında kalan 190 olmak üzere 380 ergen oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği ile Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R (2) kullanılmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri ile Spearman Brown Korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Sonuç olarak; ergenlerin aile yanında ve kurum bakımında kalma durumuna göre bağlanma, sorumluluk ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Aile yanında kalan ergenlerle kıyaslandığında kurum bakımında kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri ile sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının daha düşük olduğu, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma düzeyleri ile fiziksel kaygı, sosyal kaygı ve genel olarak kaygılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça sorumluluk duygu ve davranışlarının arttığı, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça sorumluluk duygu ve davranışlarının azaldığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, bağlanma, sorumluluk, kaygı.

ABSTRACT

Investigation of the Relationship Between Adolescent Attachment Styles, Responsibility Emotion and Behaviours and Anxiety Levels

The aim of this research is to investigate the relationship between adolescent attachment styles, responsibility emotion and behaviours and anxiety levels. The population of the study consists of 12-14 age group adolescents with normal development in institutional care in Ankara province and 12-14 age group adolescents living with their family, live in the schools where these adolescents continue their education. The sample of the study consisted of 380 adolescents who 190 adolescents live with their parents and 190 adolescents under the protection of the institution. Personal Information Form, Three Dimensional Attachment Styles Scale, Sense of Responsibility and Behavior Scale, and Anxiety Scale for Children-R (2) were used in the collection of the data for this research. Mann Whitney U and Kruskal Wallis H tests and Spearman Brown Correlation Coefficient were used for data analysis. As a result; It was determined that there was a significant difference between attachment, responsibility and anxiety levels of adolescents according to their stay in family and institutional care. Compared to adolescents living in the family, adolescents staying in institutional care had lower levels of secure attachment, sense of responsibility and responsibility behaviors, and higher levels of anxiety, unstable and avoiding attachment levels, and physical anxiety, social anxiety, and general anxiety. It was determined that as the level of secure attachment of adolescents increased, responsibility emotions and behaviors increased, and as anxiety-unstable attachment and avoidant attachment levels increased, responsibility emotions and behaviors decreased.

Key Words: Adolescent, attachment, responsibility, anxiety.

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın genel amacı ve kapsamına yer verilmiştir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Yaşam boyunca değişim geçiren insan için bazı gelişimsel dönemler, yaşamın ilerleyen dönemleri için temel oluşturur. Gelişim dönemleri arasında süreç olarak bireysel farklılıklar olabileceği gibi, bireyin yaşadığı gelişimsel dönemler arasında da farklılıklar olabilmektedir. Her gelişim döneminin kendine özgü bir süreci ve özelliği vardır.

Ergenlik dönemi bireyin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal anlamda hızlı bir gelişim gösterdiği dönemdir. Çocukluk çağı boyunca, bireyin hormon salınımı az düzeyde olup ergenlikle birlikte bu hormon salınımında artış görülmektedir. Hormonların esas fonksiyonu erkeklerde testislerin, kızlarda overlerin gelişimini, fonksiyon kazanmasını ve büyümesini düzenlemektir (Yazgan, 2015). Bu dönemde ergen çocukluktan çıkıp fiziksel değişimle birlikte bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle duygusal, bilişsel ve ahlaki gelişim süreci geçirmektedir. Bu gelişim süreci hızlı bir şekilde ilerlerken ergen kendini ait olduğu toplum içinde anlamlandırmaya çalışmaktadır. Ailenin yanında sosyal çevre önem kazanmaya başlar.

İnsanın dünyaya geldiği aile ortamı, yaşama uyumunu sağlayan temel unsurlardandır. Bu uyum, bebeğin doğumla birlikte annesiyle veya bakım verenin bebekle kurduğu iletişimle gerçekleşmektedir. Anne ve bebek arasında doğumla birlikte kurulan bağ, bebeğin gelişimsel olarak sağlıklı bir şekilde hayatına devam etmesini sağlamaktadır. Bebeğin doğumla birlikte ilk iletişimi sonrasında, anne dışında bağlanabileceği baba veya bağlanma kişisiyle sağlıklı iletişimi, ileriki dönemlerde sosyal hayatındaki diğer kişilerle ilişkilerini etkilemektedir. Ergenlikte bir gruba dahil olmaya çalışan ergen, arkadaş ilişkilerine önem vermektedir.

Yetişkinlik dönemine geçiş aşamasında geçirdiği içsel karmaşalar, toplumsal değer yargıları, aile ve akran etkileşimi ergenin kişilik oluşumunu destekler.

Ergenin bireysel özellikleri yanında, çevresel etkiler daha fazla önem kazanmaya başlar. Sağlıklı bir ergenlik ve gelecek yaşam için, birey bebeklik döneminden itibaren güvenli bir bağlanma geliştirmiş olmalıdır. Ergenden, büyüme ve gelişmesiyle birlikte bazı gelişimsel görevleri yerine getirmesi de beklenir. Toplumun bir üyesi olarak ergenden belirli sorumluluklar taşıması ve bu duyguyla hareket etmesi beklenir. Çeşitli nedenlerle yaşanan kaygı düzeyi ise çeşitli sorunlar yaşanmasına neden olabilir. Tüm bu süreçte ergenin en önemli destekçisi yine ailesi olacaktır. Fakat bazı nedenlerle ergenler ailesinden ayrılarak kurum bakımına alınmaktadır. Aile desteğinden yoksunluk anlamına da gelen bu durum, ergenin pek çok gelişimsel özelliğini etkilemekle birlikte sorumluluk duygusu ve davranışlarını, bağlanma stillerini ve kaygı düzeylerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, kurum bakımı ve ailesi yanında kalan ergenlerin bağlanma stilleri, sorumluluk duygu ve davranışları ile kaygı düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın genel amacına uygun olarak araştırmanın alt problemleri aşağıda verilmiştir.

- 1- Ergenlerin bağlanma stillerinde cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaldığı yer değişkenlerine göre farklılık var mıdır?
- 2- Ergenlerin sorumluluk duygusu ve davranışlarında cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaldığı yer değişkenlerine göre farklılık var mıdır?
- 3- Ergenlerin kaygı düzeylerinde cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaldığı yer değişkenlerine göre farklılık var mıdır?
- 4- Ergenlerin bağlanma stilleri ile sorumluluk duygusu ve davranışı arasında bir ilişki var mıdır?
- 5- Ergenlerin bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
- 6- Ergenlerin sorumluluk duygusu ve davranışı ile kaygı düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde genel olarak ergenlik dönemi, bağlanma kavramı ve bağlanma stilleri, sorumluluk duygu ve davranışı, ergenlerde kaygı durumları ve kuramsal bilgiler ele alınmıştır.

2.1. Ergenlik Dönemi

İnsan hayatında her dönem ayrı bir öneme sahiptir. Fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal açıdan en hızlı gelişim ve değişim yaşanan dönem ise ergenlik dönemidir. Ergenlik, gelişim dönemleri içerisinde toplumsal etkilerin yoğun görüldüğü bedensel ve cinsel gelişimle birlikte sosyo-duygusal anlamda olgunlaşmanın meydana geldiği, çocukluk evresinin bitişinden yetişkinlik evresinin başlamasına kadar geçen dönemdir (Parlaz ve Karademirci, 1999).

Ergenlik, cinsel organların fizyolojik gelişmesiyle başlayan, buluşa ermişlik ile yetişkinlik arasındaki dönem olarak adlandırılır (TDK). Ergenlik dönemi, öncelikle bedenen, cinsel olgunlaşmayla başlayıp fiziksel ve sosyal-duygusal değişim göstererek devam eden, kimlik kazanımı ve sosyal anlamda gelişim ve ilerleme kaydeden, yetişkinliğe kadarki süreçtir (Derman, 2008). Bedensel ve ruhsal bakımdan çocukluk çağının bitimiyle, toplumsal yaşam içinde bireyselleşmeyle birlikte adım atılan çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında kalan süreç olarak belirtilmektedir (Koç, 2004).

Çocukluk döneminde etkili olan çevresel, ailesel ve genetik faktörler ergenlik döneminde de etkisini sürdürmektedir. Aileye olan ilgi ve alaka, okul hayatıyla birlikte öğretmenlerine, akran grubuna ve sosyal çevreye yönelmektedir. Ergenlikle birlikte bu ilgi, özellikle önem kazanmaktadır (Gül ve Güneş, 2009).

Birey doğumdan yaşlılığa kadar yaş grubu ve kendi yaşamı içerisinde farklı gelişim dönemlerinden geçmektedir. Ergenlik döneminde, toplumsal, bireysel ve

dönemsel farklılıklar görülebilmektedir. Var olan bu farklılık sebebiyle her gelişim döneminin kendi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalarda, gelişim dönemleri içerisinde yakın yaş gruplarıyla sınıflandırma yapılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu sınıflandırmalar, bölgesel, iklim koşulları, soy ve beslenme koşulları gibi sebeplere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Koç, 2004).

Ergenlikte gelişim dönemlerinin zaman ve süreç olarak farklılık göstermesi, bu süreçte ergene yaklaşımda zorlukların yaşanmasına sebep olmaktadır. Aynı yaş grubundaki ergenlerin gelişim dönemlerinin başlangıç ve bitiş süreleri arasında fark olabileceği gibi, ergenin kendisi ile ilgili belli bir süre içerisinde dahi gelişimsel farklılık görülebilmektedir. Bu dönemde kişilik gelişiminin yanında bilişsel olgunlaşma ve duygusal yoğunluk yaşanması, aileden ayrı bağımsızlık kazanma çabaları, karşı cinse karşı duygusal ilgi, sosyalleşme ve birey olarak toplumda yer alma gibi sebeplerden ergen bu döneme özgü zorluklar yaşayabilmektedir.

Ergenlik dönemi erken ergenlik, orta ergenlik ve geç ergenlik olmak üzere üç evre halinde ele alınmaktadır (Parlaz ve Karademirci, 1999; Derman, 2008). Başlangıç evresi olarak adlandırılan erken ergenlik evresi, 12-14 yaş grubunu kapsayan, gelişim alanları açısından hızlı bir ilerleme görülen hem bedenen hem ruhsal, davranışsal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu evrede kızlardaki gelişim erkeklere göre öncelik göstermektedir. Ergenliğe ilk adımın erkeklerin ruhsal yapısı üzerinde etkisi genel anlamda olumlu olmasına karşın kızlarda düşük kendilik saygısı, kaygı bozuklukları gibi olumsuzluklara yol açabilmektedir. Bu dönemde arkadaşlık ilişkileri ön plandadır. Ergen yakın arkadaş çevresi edinmeyi, bir gruba dâhil olmayı ister, dâhil olduğu gruba birlikte zaman geçirmekten zevk alma eğilimindedir. İstekleri, ilgileri ve seçimleri arkadaş gruplarına göre şekillenir.

Orta ergenlik dönemi olarak adlandırılan 15-18 yaş arası ergenlerde aileden uzaklaşma, kendinin farklı bir birey olduğunu gösterme ve kabullendirme çabalarının arttığı görülür. Bu dönemde aileden bağımsız hareket etme davranışı, ergenlerin sosyalleşmesiyle birlikte ilgilerinin çoğunlukla arkadaş çevrelerine kayması, duygusal anlamda akranlarından özellikle karşı cinsten ilgi görme isteği, olası yanlış

arkadaş ve çevre edinme, bunun getireceği riskleri öngörememeleri, akabinde otoriteye karşı gelme davranışı gerek kendi iç çatışmalarına gerekse aile içi çatışmalara sebep olmaktadır.

Geç ergenlik dönemi ise, reşit yaş ile başlayıp kimlik kazanımıyla tamamlanmaktadır. Yaşamın her dönemi gibi bu dönem de önceki gelişim dönemlerinde yaşanmışlıkların, özdeşimlerin, kazanımların etkisiyle şekillenir. Kişilik gelişimi, ergenin kimliğini sorgulaması ve gelecekte kendini konumlandırması herhangi bir düşünce karmaşasına girmeden kendini tanımlayabilmesi, toplum içerisindeki rolünün farkında olması ile sağlıklı bir boyut kazanır. Bu dönemin sonunda halen kimlik kazanımını tamamlayamayan ergenlerde, kimlik kargaşası görülür. Kişilik gelişim dönemini olumlu bir şekilde geçirmiş, bağlanma ve aitlik duygusu gelişen, tutarlı ve sağlıklı ilişkiler kurup sürdürebilen ergenler ise, toplum içerisinde yetişkinlik rollerinin sorumluluğunu alabilecek düzeye ulaşmış olacaktır (Derman, 2008).

Ergenlik döneminde, çocukluk evresine nazaran gelişim alanlarında görülen hızlı değişime uyum sağlayamayan ergenlerde ruhsal sorunlar görülebilmektedir. Gün geçtikçe, bu sorunların oranı belirgin bir şekilde artmaktadır (Alpaslan, 2012). Ergenin bu dönemde yaşadığı sosyal değişim sürecinde, kendisiyle ilgili toplumsal beklentilerin artmasıyla yaşına uygun sorumlulukları alması gerekmektedir (Çuhadaroğlu, 2012). Dönemin sonunda, ergenlerden ebeveynleri ile erişkin tipi ilişki kurabilen, sağlıklı ve uzun süreli arkadaşlık ilişkileri olan, bağımsızlığını kazanmış, bireysel değerler sistemini oluşturmuş, mesleki hedeflerini belirlemiş, cinsel kimlik gelişimini tamamlamış, olumlu baş etme ve sorun çözme becerilerini kazanmış, yaşadığı toplum içinde sosyal sorumluluklarını yerine getirebilen ve üretken bir erişkin olmaları beklenmektedir. Çocukluk evresine nazaran ergenlik döneminde gelişim alanlarında görülen hızlı değişime uyum sağlayamayan ergenlerde ruhsal sorunlar görülebilmektedir. Gün geçtikçe, bu sorunların oranı belirgin bir şekilde artmaktadır.

Ergenlerdeki değişimlerin nedenlerinin anlaşılabilmesi için döneme ilişkin gelişim özelliklerinin bilinmesi gerekir.

2.2. Ergenlik Dönemi Gelişim Özellikleri

Ergenlik dönemi gelişim özellikleri bilişsel, fiziksel ve cinsel, sosyal ve duygusal, kişilik ve ahlak gelişimi olarak ele alınabilir.

2.2.1. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim doğumla başlayıp, bireyin çevresel uyaranlarla bilgiyi zihinsel olarak işleyip, geliştirerek ya da olduğu gibi kabul ederek kullandığı bir süreçtir. Bebek doğduktan sonra, çevresini keşfetmeye başlar, çevresinde olanları anlamlandırmaya çalışır. Bilişsel gelişim dönemselsel olarak ilerlerken, her dönem bir önceki dönemden etkilenecek şekilde devam eder (Kol, 2011).

Vygotsky, bilişsel gelişiminde yetişkinlerin etkisinin önemini büyük olduğunu vurgulamaktadır. Çocuklar, yetişkinlerle ve çevredeki diğer kişilerle etkileşim içerisindeyken bilişsel gelişimleri ilerler. Bilişsel gelişim, çevrede yetişkinlerin davranışlarından etkilenecek şekilde ve bireyin bununla birlikte kendi davranışını düzenlemesiyle bir ilerleme kaydeder (Bayhan ve Artan, 2007).

Piaget'e göre, bilişsel gelişimi etkileyen dört etmen bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bireyin kalıtsal olarak doğuştan getirdiği özellikleri ve fiziksel anlamda süreç içerisinde olgunlaşmasıdır. İkinci etmen, gelişimin her döneminde bireyin çevresiyle olan etkileşimi sonucu edindiği deneyimlerdir. Üçüncü etmen, yaşam içerisinde aileden ve toplumdaki gelen aktarımlardır. Toplumun kültür ve geleneksel yapısının aile aracılığıyla çocuğun hayatında yansıtılmasıdır. Dördüncü etmen ise, süreç içerisinde bilgi aktarımındaki değişiklikler, bilginin farklılaşması, önceki bilginin değişerek yerini yeni bir bilgiye bırakması sonucu oluşan bilişsel dengesizliktir (Ahioglu, 2011).

Okul öncesi dönemde, bilişsel gelişimin büyük ölçüde tamamlanmış olur. Sonrasındaki dönemlerde, okul hayatının başlamasıyla birlikte çocuğun arkadaş çevresi gibi sosyal çevre etkileşimiyle bilişsel gelişim devam eder (Kol, 2011). Piaget'e göre ergenler soyut düşünme çerçevesinde, problem çözme konusunda

kendince sorgulamalarını ve bu sorgulamalar sonucunda öngördüğü çözüm yollarıyla değerlendirmelerini yaparlar (Lang, 2015). Çocukluk dönemindeki deneyimlerini geliştirebileceği, yeni kazanımlar elde edebileceği ergenlik dönemine girilmesiyle, soyut düşünme süreci de başlamış olur. Ergen bu süreçte, olan durumun yanında olası durumlarla da ilgilidir. Varsayımlar ve hipotezler içeren düşünce yapısı hâkimdir. Hayata ve kişilerarası ilişkilere dair sorgulamaların yoğunlaştığı bu dönemde, ergende mantıksal ve matematiksel düşünce yapısı oluşmaya başlar (Ahioğlu, 2011).

Ergenlikte, ergenin aile dışında en çok vakit geçirdiği ve akranlarıyla paylaşım içerisinde olduğu okul dönemi de etkin rol üstlenmektedir. Kurallara uyma, yardımlaşma ve dayanışma, okul hayatıyla daha belirgin özellik kazanmaktadır. Bu süreçte eğitim, akademik başarı, geleceğe dair meslek edinme hayalleri arkadaşlık ilişkileri ile birlikte ön plana çıkmaktadır. Ergenin yeteneklerinin farkına varmasıyla etkinliklere katılımda bulunması, gönüllülük faaliyetleri, başarıya ulaşma, estetik bakış açısı kazandırıcı sanatsal yaratıcı düşünmeyi destekleyici faaliyetlerde bulunma gibi zihinsel kapasiteyi geliştirici yoğun bir dönem içerisinde (Doğan, 2007).

2.2.2. Fiziksel ve Cinsel Gelişim

Fiziksel gelişim, bedenen büyümenin yanında vücut ağırlığının artması ile iç organların, kemik ve kas yapısının ağırlık ve hacimsel olarak gelişmesidir. Cinsel gelişim de bireyin üreme organlarının gelişmesi ve hormonal durumu sebebiyle davranışsal ve fizyolojik bazı değişimler yaşadığı bir süreçtir (Doğan, 2007).

Ergenlik, çocukluk dönemi sonrası olgunlaşma sürecine girmekle, fiziksel gelişim ve cinsel olgunluğa erişmeye kadarki geçiş evresidir. Fiziksel anlamda yoğun bir değişim süreci olarak geçirilen dönem 12-16 yaş grubudur. Ergenler cinsel gelişim olarak hızlı bir değişim geçirmektedirler. Biyolojik anlamda, kızlarda adet görme, göğüslerin büyümesi, genital bölgede ve koltuk altında kıllanma, bedensel hatların belirginleşmesi, erkeklerde ise sesin kalınlaşması, bıyıkların ve sakalların çıkması, genital ve koltuk altı bölgede kıllanma gibi fizyolojik değişimler görülmektedir.

Ergenlik döneminde görülen fiziksel değişimlerle birlikte beden imgesi, beden imajı ergen için önem teşkil etmektedir. Bu önem kendisi, ailesi ve çevrenin bakış açısına göre şekillenebilmektedir. Ergen için bu dönemde özellikle önem kazanan beden imgesi, benlik saygısıyla ilişkilidir ve aralarında doğru orantılı olarak artma-azalma görülür (Koç, 2004)

2.2.3. Sosyal-Duygusal Gelişim

Sosyal gelişim, bireyin toplum içerisinde uyum sağlayacak toplumun kabul göreceği davranışların öğrenilmesi sürecidir. Sosyal gelişim, doğumla birlikte anne iletişimiyle başlar ve hayat boyu devam eder (Dinçel, 2006)

Sosyalleşme sürecinin ilk başladığı yer ailedir. Bireyin sosyal ve duygusal gelişimi doğum sonrasında bebeğin annesiyle kurduğu ilk iletişimle başlamaktadır. Anne ile bebek arasındaki bu iletişim, yaşamın ilerleyen yıllarında diğer kişilerle olan sosyal bağlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Anne ya da bebeğin bakımıyla ilgilenen, bakım veren bir diğer kişiyle sağlıklı bir duygusal bağ kuran bebek, sonrasında da başka kişilerle sağlıklı bir sosyal bağ kurabilmektedir. Bebeğin yürümeye başlamasıyla ve dış ortamlarda farklı kişilerle iletişim kurmasıyla devam eden sosyalleşme süreci, ergenlik döneminde akranlarla ve yetişkinlik döneminde sosyal çevreyle devam eder.

Ergenlik dönemiyle birlikte bu süreç, aile dışında akran grubu ve okul hayatıyla devam etmektedir. Aileden bağımsız bir birey olma çabası içerisinde akran gruplarına yönelen ilgiyle birlikte ergenin kendi sosyal çevresi oluşmaya başlar. Bu dönemde sosyalleşmenin ve bireyselleşmenin yanında, duygu yoğunluğu da yaşanır. Duygusal anlamda iniş-çıkışlar, artışlar ve tutarsızlıkların olabileceği söylenebilir. Bu dönemde ergenin yaşadığı duygusal sorunların, bulunulan dönem özellikleri, zihinsel gelişimleri ve akademik yeterlilik, anne-baba tutumları, sosyal çevre tarafından kabul görmelerine karşın değişiklik göstermektedir (Koç, 2004).

Ergenliğin ilk yıllarında sosyalleşme süreci de hızlı bir gelişim göstermektedir. Bu dönemdeki hızlı değişime uyum sağlamakta zorluk yaşayabilen ergen, çevresine

karşı tepkisel davranışlar geliştirebilir. Arkadaşlık ilişkilerinin önem kazandığı ve anne-babanın düşüncelerinin sorgulandığı bu süreçte, ergen karmaşık duygular yaşayabilmektedir. İlerleyen yaşlarda bağımsızlık duygusunun ağır basmasıyla ergenin kendisinde her şeyi yapabilme gücünü hissetmesi, ilgi ve alakasının karşı cinse yönelmesi ailesinden uzaklaşmasına sebep olabilmektedir. Aile içi çatışmalar en çok bu evrede meydana gelmektedir. Ergenliğin sonlarına doğru, ergenin kendini, isteklerini ve ilgi alanlarını, yeteneklerini daha iyi anlamlandırması ve düşünce yapısının olgunlaşmasıyla, problemlerle baş etme, davranışsal olarak çevreye daha uyumlu mantıksal yaklaşım içerisinde olma, geleceğine dair planlar yapabilme, meslek edinme gibi sürece dâhil olan önemli gelişmelerdendir.

Aile yanında gerçekleşen ilk sosyalleşme süreciyle birlikte, ergen toplum içerisindeki rolünü, toplumun kültürel yapısını, değer yargılarını öğrenir. Ailenin, ergenin topluma uyumu aşamasında önemli bir yeri vardır. Aileler arası farklılık, çocuğun sosyalleşmesini etkileyen önemli etkenlerden biridir. Farklı sosyo-ekonomik ve öğrenim seviyelerinde olan ailelerde yetişen, farklı kültürlerde yetişen çocukların sosyalleşme düzeyleri ve süreçleri farklılık göstermektedir. Ayrıca anne-baba yanında yetişen veya boşanmış anne-baba, ebeveyn vefatı, tek ebeveynle yaşayan çocuğun sosyalleşmeleri de birbirinden farklı gelişim süreci içerisindedir (Şahin ve Özçelik, 2016)

2.2.4. Kişilik Gelişimi

Kişilik, bireyin doğuştan var olan, onu diğer bireylerden ayıran ve çevresel faktörlerden etkilenen, kendine özgü özelliklerdir. Aileden gelen kalıtsal özellikler ve çevresel etmenler, kişilik üzerinde etkili iki unsurdur. Genetik etmenler bireyin özelliklerinin temelini ve potansiyelini ortaya koyarken çevresel etmenler, bu özelliklerin gelişimine ve kullanılmasına yöneliktir (Atak, 2011).

Toplumun değer yargılarından etkilenen aile içerisinde kişiliği şekillenen birey, kendi yaşamını toplumsal yaşam içerisinde görür. Aileyle başlayan ilk etkileşim çevre ile devam eder ve bu etkileşimle bireyin kişilik gelişimi şekillenir. Kişilik, sürekli gelişim halindedir (Özdemir vd., 2012).

Hendry ve arkadaşları (2007) kimliği, kişinin yaşamında sosyal çevresiyle şekillenen, değişimde ve gelişimde süreklilik sağlayan bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Erikson'a (1968) göre kimlik, kişinin tek olmasına yönelik farkındalıkla devam eden yaşantıları için çaba göstermesi ve düşünsel olarak içinde bulunduğu gruba uyumlu olmasıdır. Bu tanımlamanın özünde, kişi kendi dünyasında bir bütünlük sağlamalı, bu bütünlük sürekli olmalı ve kimliği ile ilgili süreç toplumsal yapı içinde tecrübe edilmelidir. Erikson için kimlik gelişimi, iki önemli unsurun ilişkilendirilmesi şeklinde olup bunların ilki kimliğin benlik duygusuyla farklı etkenlerin yapısal ve işlev olarak bir araya getirilmesiyle kimlik sentezidir. İkincisi ise benlik duygusunun kimlikle ilgili unsurların uyumlu bir bütün haline getirilememesiyle kimlik karmaşası yaşanmasıdır (Akt.: Morsünbül ve Çok, 2011).

Ergenlik döneminde birey fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik değişim geçirmektedir. Ergen, bu değişimlerin yanı sıra toplumsal uyum sağlamaya da çalışmaktadır. Çocukluktan çıkıp erişkinliğe doğru bir süreçte hayatını devam ettirirken kendini anlama, toplum içinde bir yere sahip olma arzusu içindedir. Bireyin toplumdan toplumun da bireyden beklentileri söz konusudur. Bu beklentiler doğrultusunda ergenin yaşayacağı deneyimler, onun sorumluluk almasını, toplumsal kuralların getirdiği koşullara uyumunu sağlayacaktır (Atak, 2011). Ergenler, kişilik gelişim sürecinde toplumun değer yargılarını aile ve sosyal çevre yardımıyla içselleştirir ve kendini doğru yansıtabilirse, kişilik kazanımı kolaylaşır (Kent, 2007)

2.2.5. Ahlak Gelişimi

Kohlberg'e göre ahlak, iyi-kötü ve doğru-yanlış konularında bireyin kendi bilişsel değerlendirmesinden geçirerek sonuca varmasını ve bu sonuç karşılığında davranış geliştirmesini kapsayan bilişsel bir yapıdır (Akt: Ekşi, 2006)

Piaget, çocukları oyunlarında gözlemleyerek, kurallara uyma, oyun oynama şekilleri, karşılıklı eşitlik ilkesine uyma, adaletli olma, ceza verme, yalan söyleme gibi günlük yaşamdan hikaye örnekleri ile çocukların duygu ve düşüncelerini öğrenme yoluna gitmiştir. Bunun sonucunda, ahlak gelişimi ile bilişsel gelişimin paralel ilerlediğini ileri sürmüştür. Piaget yapmış olduğu çalışmalarda, "dışa bağımlı

evre” olarak adlandırdığı evrede, 7 yaşındaki çocukların ahlak anlayışının kurallara bağlı, sabit ve değiştirilemez olduğunu, kurallara uyulmadığı noktada sonucunun ceza olabileceğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra ikinci evre olarak “özerk evre”, 9-10 yaş grubu çocuklarda azalan benmerkezcilikle birlikte ahlaki anlayışta, kuralların yetişkinler tarafından koyulduğu, anlaşmaya dayalı ve bunların duruma göre değiştirilebilir olduğu dönemdir.

Freud ahlak ve vicdan gelişiminin birbirine bağlı olarak, bilişsel gelişim süreciyle birlikte ilerlediğini savunmuştur. Kişilik gelişimi ile birlikte ahlak gelişiminin temellerinin yaşamın ilk beş yılında atıldığını, genel yapının tamamlandığını ve sonrasında gelişimsel olarak etkin bir ilerlemenin olmadığını belirtmiştir. Bu süreçte anne-baba ile iletişim önemlidir. Çocuğun ebeveynleri ile arasında güven duygusunun oluşumunun, gereksinimlerinin dikkate alınıp yerine getirilmesinin ahlak gelişimi üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu vurgulamıştır (Çam vd., 2012).

Kohlberg’e göre ahlakın en önemli özelliği mantıksal kapasiteye bağlı olmasıdır. Bir başka şekilde, kişinin duruma bağlı karar verebilmesi ve sonucunda gerçekleştirdiği fiili kapsayan bilişsel bir yapıdır. Birey sosyal çevre ile etkileşim içinde oldukça, edindiği tecrübelerle ahlaki gelişimi olgunlaşma sürecine girmektedir. Piaget’in geliştirdiği “Öykü ve Problem Durumları” 7-11 yaş grubu çocuklarda uygulanarak ahlaki yargıların ölçüldüğü araştırmada, ayrıca yetiştirme yurtlarında ve gecekondu kesimlerinde ailesiyle kalmakta olan 14-18 yaş grubu ergenlerde uygulama yapılan çalışmada, cinsiyete göre farklılık olmadığı bulunmuştur (Ekşi, 2006).

Ergenlik döneminde sorumlulukların artmasıyla, disiplin, ahlak gelişimi, vicdanlı olma ve içsel denetim yönünden yeterli düzeye ulaşma önemli olmaktadır. Soyut işlemler dönemine dayanan ergenlikte, bireyin ahlak yapısı tam olarak gelişmemiştir. Soyut işlemler dönemi içerisinde ahlaki kavramların kabul görmesi, içselleştirilmesi, bilişsel gelişimin yeterli düzeyde olmasına bağlıdır. Bu dönemde ahlaki gelişim ve paralelindeki vicdan gelişimiyle birlikte, ergen otokontrolünü sağlayarak dış etkenlerin kontrolünün kendi üzerindeki etkisini azaltmış olur. Bu

dönemde ergen için ahlak kuralları yaptırımlar sebebiyle değil, uyulması gereken kurallar olduğu için kabul görür (Koç, 2004).

Ergenlik gelişiminde bağlanmanın incelenmesi, belli bazı davranışların açıklanmasını sağlayabilir.

2.3. Bağlanma

Bebeklik döneminden itibaren ele alınan bağlanma, farklı kuramsal yaklaşımlarda ele alınarak incelenmektedir.

2.3.1. Bağlanma Kavramı

Bebeğin, yaşamın ilk iki yılında hızlı bir gelişimsel dönemde olması, gereksinimleri, biyoloji olarak yetersiz olması düşünüldüğünde ihtiyaçlarını karşılayabilecek birine bağlanması kesindir. Bebek gerek biyolojik gerekse sosyal gereksinimi karşılayabilmek için, kendisiyle ilgilenen birine yönelmektedir. Bu yönelme genellikle anneye olmaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bağlanma, doğumdan itibaren çocukla bakımından sorumlu kişi arasındaki yakın ilişkinin temelini oluşturan, sadece bebeklik gibi belli bir dönemle sınırlı olmayıp hayat boyu devam eden bir bağıdır. Öncelikli bağlanma kişisi, bebeğin annesidir. Bununla birlikte bağlanmanın temeli, annenin yanında babayla da kurulmaktadır. Doğumla birlikte anneye veya bebeğin bakımını üstlenen kişi ile bebek arasındaki ilişki yaşamın diğer dönemlerindeki bağlanma şekillerinin temelini oluşturur. Yaşamın ilk zamanlarındaki yetersizlikler ya da meydana gelen eksiklikler bağlanmayı ve gelişim dönemlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ailenin bebekle kuracağı ilişki, anne dışında bebekle iletişimde olan diğer kişilerin yeri ve ailesel sorunların yansıması, bağlanma süreci için önemli etkenlerdir.

Bağlanma, hayatının başlangıcında bebeğin güven duymasını sağlayan bir ilişkidir. Erken dönemde sağlanan güvenli bağlanma, ilerleyen dönemlerde yaşanan ciddi yaşamsal sorunlar sebebiyle değişebilmektedir. Araştırmacılara göre, var olan

üç bağlanma biçimi yetişkinlikte kurulan ilişkilerde de görülmektedir. Yapılan gözlemlerde, yetişkinlikteki bağlanma her ne kadar çocuk ebeveyn bağlanmasından farklılık gösterse de güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma biçimlerinin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerde de ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir.

Yakınlaşma, yakınlık kurma, karşı kişiden yakınlık hissetmenin genel bir durum olduğu, bebeklik evresinden itibaren süregeldiği ortaya konmuştur (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ., 2011). Bakım veren ile kurulacak yakın ilişkinin, bağlanma kapsamında belirlenen temel amaç olduğu ve böylelikle bebeğin güven içerisinde gelişebileceği bir alan sağlanmış olur. Erken çocukluk döneminde bağlanmanın sürekliliğinin sağlanmasının, çocuğa bakım veren kişinin tutum ve davranışlarıyla ilişkili olup bakım verenin tutum ve davranışlarındaki tutarlılık ve süreklilikle çocuğun bağlanmasının sürekliliği sağlanabilmektedir (Morsünbül ve Çok, 2011).

Bağlanma konusu, kuramsal açıdan ele alınmış ve bebeklik döneminden itibaren incelenmiştir.

2.3.2. Bağlanma Kuramı

John Bowlby ve Mary Ainsworth Bağlanma üzerine çalışmaların temelini oluşturan iki öncü kuramcıdır. Bağlanma üzerine ilk çalışmalar ve deneyimler Bowlby tarafından yapılmıştır. Bowlby'nin bağlanma kuramı daha sonra Ainsworth ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Lang, 2009).

Bowlby, bağlanma kuramında gelişimsel olarak çevrenin etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünmüştür. Gözlemlediği davranış problemleri olan çocuk ve ergenlerin, erken çocukluk dönemlerinde annelerinden uzun zaman ayrı kaldıklarını belirtmiştir. Bowlby, bağlanma davranışının içgüdüsel olduğunu ileri sürmüştür, asıl amacın içgüdüsel gereksinimlerin karşılanması olduğunu belirtmiştir. Davranış olarak gelişen bağlanma ile gelişim süreci içerisinde keşfetmeye ve araştırmaya yönelimle aralarında bir ilişki bulunmaktadır. Kuram çerçevesinde, bebeğin bağlanmayı sağlayacak doğuştan getirdiği davranışları, yakın ilişkinin sürdürülmesi için karşıdaki kişinin bunu desteklemesi ve yakınlaşma ihtiyacını

karşılması, bu yaşantılar sonucunda çocuğun kendini ve çevresini anlamlandırması şeklinde temel ilkeler üzerinde durulmuştur (Kesebir, 2011).

Bowlby, bağlanma kuramını geliştirmeden önce suç işlemiş ergenlerin anneleri ile erken yaşta ayrılık yaşadıklarını fark etmiştir. Araştırmalarını bu yönde yoğunlaştıran Bowlby'nin bu çalışması, çocuk ve aile ilişkileri konusunda ilgi çekmiştir. Bowlby'nin ardından, ilk birkaç yıl içerisinde anne yoksunluğu yaşayan çocukların fiziksel ve ruhsal anlamda risk altına girdikleri, 1944 yılı Dünya Sağlık Örgütü raporunda açıklanmıştır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005).

Genel olarak çocuklarda bağlanma evreleri dört kısımda incelenebilir:

Özgül Olmayan Evre (1.-2. Ay): Yaşamın ilk iki ayı, bebeğin refleksif davranışlarının henüz anneye, bağlanma kişisine yöneltilmediği dönemdir. Bebeğin bu süreçte ihtiyaçları iyi bilinmeli ve gereksinimleri tutarlı ve hassasiyetle karşılanmalıdır. Bebeğin bu evrede, anneye veya bağlanma kişisini ayırt edebilmesi ve hissedebilmesiyle, duyduğu koku ve işitme duyusuyla gerçekleşmektedir. Bebeğin davranışlarına karşın annenin seslenişi, bebeğin görüş mesafesinde olmasıyla bebek zaman içinde yakınlık bağı kurmaktadır. Bu süre, bebekliğin on ikinci haftasına kadar devam etmektedir.

Çeşitli Toplumsal Tepkiler- Hazırlık Evresi (3.-6. Ay): Bebek anneyi, diğer yabancı kişilerden işitme ve görme ile ayırt edebilir. Kısa süreli ayrılma-buluşma durumlarında, anne bebeğin gereksinimlerini bilir ve bebek annenin duyarlılığıyla sakinleşir. İhtiyaçlarına yanıt verilmesi bebeğin kendisini önemli hissetmesine sebep olur. Annenin bakımıyla büyüyen bebeklerde, işitsel ve görsel uyarıcına karşı farkındalık ve tepki verme on iki hafta içerisinde belirginleşip altıncı aya kadar devam eder, aksi durumlarda altıncı ay sonrasına kadar sürebilir (Bowlby,1969).

Etkin ve Hedefe Odaklı Bağlanma Davranış Evresi (6. Ay Sonrası): Çevresini keşfetmeye başlayan bebek annesinin yanından uzaklaştığını fark eder, onu izler, anne bebeğin görüşünden uzaklaştığında bebek annesini arayabilir ve ona seslenebilir. Anne geri döndüğünde, bebek mutlu olur. Annenin aniden gidişi,

bebeğin tepkisine sebep olur. Bu dönemden sonra, bebeğin anneye bağlanması söz konusudur. Annenin yokluğunda, bebeğin olumsuz etkilenmemesi için ikinci bir bağlanma kişinin olması gerekmektedir. Başka bir şekilde anneden veya bağlanma kişisinden uzun süreli ayrılma durumu yaşanması halinde başka bir aile, yabancı, sık değişen kişilerin varlığı bebeğin kendini güvende hissetmemesine, psikolojik sorunları da beraberinde getirmesine sebep olur.

Hedefe Odaklı İlişki Evresi (Konuşmanın Başladığı Zaman): Çocuğun konuşmaya başladığı bu dönemde anne ile sözel iletişimi, bağlanmayı desteklemiş olur. Çocuk ihtiyaç ve gereksinimlerini rahatça ifade edebilir. Anlaşılır olmak ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı yaklaşım, çocukların rahatlamasını sağlar (Lang, 2009).

Yapılan klinik araştırmalarda, yaşamın ilk yıllarında uzun süren anne yoksunluğu, bu süre içinde bebeğin kurum bakımında olması ve anne figürünün sık değişmesi sebebiyle çocukların kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur (Lang, 2009).

Birey, bebeklikten itibaren olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilen farklı bağlanma stilleri geliştirebilmektedir.

2.3.3. Bağlanma Stilleri

Ainsworth, bebeklerin ve çocukların buldukları çevre ile sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri için, öncelikle ailesiyle güven bağlarının kurulması gerektiğini belirtmiştir. Yapmış olduğu klinik çalışmalarda, bebeklerin annelerinden ayrılma ve kavuşma anlarında tepkilerini gözlemlemiş ve bağlanmayı güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olmak üzere üç başlıkta incelemiştir.

2.3.3.1. Güvenli Bağlanma: Güvenli bağlanan çocuklar, annelerinin normal koşullarda ya da sorunları olduğunda sürekli yanlarında olacağını bilirler. Buna bağlı olarak, bebeğin anne ile ayrılık zamanlarındaki tepkisel davranışı, buluşma anında sonlanır. Çocuğun, sürekli, tutarlı ve hassas davranan, istediğinde ulaşabileceği bir ebeveyn veya bakımını üstlenen kişinin olması, güvenli bağlanma sürecini olumlu

şekilde etkilemektedir (Bowlby, 1998). Güvenli bağlanmanın kişinin özgüven ve sağlıklı bir kişilik yapısıyla, psikolojik olarak olumlu yönde bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Güvenli bağlanmanın en önemli özelliklerinden biri, kişinin çevresindeki insanlarla olumlu ve pozitif bir bağ oluşumuna neden olmasıdır (Morsünbül ve Çok, 2011).

2.3.3.2. Kaygılı-kararsız Bağlanma: Kaygılı olan çocuklar, ihtiyaçları olduğunda annelerinin yanlarında olmayacağı konusunda tedirginlik yaşayan çocuklardır. Çocuklar uzak kalmaya karşı bir direniş gösterirler, anne ile buluşma anında ise sakinleşmezler. Çocuğun çevresini keşfetme döneminde, kaygılı yaklaşımları vardır.

2.3.3.3. Kaçınan Bağlanma: Çocukların anneye, bakım verene güvensiz olduğu, ihtiyacı olduğunda yanında olamayacaklarını düşündüğü, bir başka deyişle güvensiz bağlanma şeklidir.

Güvenli bağlanan bireyler, ilişkilerinde güvenli, olumlu bakış açısı ve tutum geliştiren, iyimser, hataları kabullenen kişilerdir. Kaygılı-kararsız bağlanan bireylerin kuşkucu tavır sergileyen, insanlarla yakın ilişkiler kurmada isteksiz davranan, duygusal anlamada tutarsızlık yaşadıkları gözlemlenmiştir. Kaçınan bağlanma geliştiren bireyler ise, yakın ilişkilerden uzak durmaktadırlar (Erzen, 2016).

2.3.4. Ergenlik Dönemi ve Bağlanma

Bağlanmanın, yaşama ilk adımıyla başlayıp sosyal çevreyle ilişki kurabilme, yakın olma gibi durumlarla sürekliliği olduğu düşünüldüğünde, güvenli bağlanmanın sağlıklı geçirilecek dönemlerle bağdaştırıldığı, güvensiz bağlanmanın ise çocukluk çağı ve sonrasında psikopatolojinin belirleyicisi olduğu görülmektedir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011).

Ergenlerde güvenli bağlanma, güvensiz bağlanmaya göre sosyal-duygusal alanda yeterlilik kazandırmaktadır. Güvenli bağlanan ergenler, olumsuz bir durum karşısında daha iyimserdirler, tehlike anında yardım yollarına kolaylıkla

başvurabilirler, problem çözme ve sorunlarla baş edebilme konusunda sağlıklı adımlar atabilirler. Güvenli bağlanan ergenler, güvensiz bağlanan ergenlere göre duygu düzenleme konusunda daha iyi durumdadırlar. Güvenli bağlanan ergenlerin, kaygılı-kararsız ve kaçınan ergenlere göre, fizyolojik, psikomotor ve psikolojik olarak rahatsızlık belirtilerinde düşüş görülmektedir .

Ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada anne-baba ve arkadaşlara bağlanmanın, ergenin sosyal-duygusal becerileri üzerinde etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, güvenli bağlanma ve sosyal-duygusal beceri kazanımı arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bunun sebebi, ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinin ön planda olması ve bu ilişkilerin farklı sosyal ortamlar sağlamasıyla, sosyal-duygusal becerileri geliştirmesidir. Ergenlik döneminde arkadaşla bağlanma önem kazansa da ebeveynlere bağlanma da önemini sürdürmektedir (Morsünbül ve Çok, 2011).

Bireyin anne-babaya bağlanması ve sosyal-duygusal yeterlilikleri arasındaki ilişki araştırıldığında, çocuğun özgüveni anneye bağlanmayla, içedönüklük ve kaygı durumları ise babaya bağlanmayla bağdaştırılmıştır. Yapılan bir çalışmada, 12-18 yaş grubu ergenlerin anne-baba bağlanması ile sosyal beceri gelişimi, ilişkisel yeterlilik ve duygusal uyum arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Sonuçta, erken ergenlik döneminde ebeveynlere bağlanmanın, ergenin sosyal beceri, sosyal ilişkilerinde yeterlilikleri ve duygusal anlamda çevreye uyumunu az etkilerken, orta ergenlik döneminde bu etkinin hissedilir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erken ergenlik döneminin çocukluk evresinden çıkıp ergenliğe geçiş dönemi olması sebebiyle çevreye uyum sağlama, ergenin fiziksel görünümüne odaklanması ve akran ilişkilerinin önem kazanması, anne-baba bağlanmasından daha fazla öneme sahiptir (Akt.: Morsünbül ve Çok, 2011).

Ergenlik döneminde, üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise sorumluluk duygu ve davranışı olarak ele alınabilir.

2.4. Sorumluluk

Sorumluluk, bireyin tutum ve davranışlarının, olaylar karşısında yapabileceklerinin farkında olması ve bunlar karşısındaki sergilediği davranışlarının sonuçlarının bilincinde, ahlaki ve yasal sorumluluğunu kabul etmesidir. Sorumluluk, olaylar karşısında yapılan seçimlerin sonucunda ortaya çıkan etkileri kabullenmektir. Sorumluluk duygusu ahlak gelişimiyle paralel bir şekilde ilerleyen, kişinin kendisine olduğu kadar başkalarına karşı da görevlerini yerine getirmesi, iyi bir yaşam için çaba harcaması, empati duygusuyla toplumsal olaylara yaklaşım sergilemesi olarak tanımlanmaktadır (Özen, 2014).

Sorumluluk, çocuğun bulunduğu gelişim düzeyine, yaş ve cinsiyetine göre okul öncesi dönemde başlayıp bireysel olarak gelişim görevlerinin yerine getirilmesiyle kazanılan bir değerdir. Ahlak felsefecisi olan Bradley'e göre, sorumluluğun bazı temel unsurları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kişinin davranışlarının farkında ve sağlıklı bir birey olması, ikincisi var olan durum karşısında meydana gelen fiilin kişiye ait olması, üçüncüsü ise kişinin yapılan davranışın ahlaki olarak uygunluğunun bilincinde olup olmaması durumudur (Özen, 2016).

2.4.1. Sorumluluk Duygusu

Birey duygu ve düşüncelerinin sonucunda meydana gelen şeylerden insanların etkilenme durumunun farkında olup, buna karşın bu duygu ve düşüncelerin aidiyetini taşımasıyla sorumluluğu üzerine almış olur. Bireyin kendisine ve başkasına yönelik sorumlulukları, birbirinden ayrı tutulamaz. Öncelikle kendine yönelik sorumluluk duygusu gelişimi başlar, ardından bu duygu başka kişilere yönelir.

Sorumluluk duygusu ve davranışının temelini, kişinin kendine yönelik sorumluluğu oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak dört ana özellik söylenebilir. Birincisi; sorumluluk duygusu bir süreç dâhilindedir ve zaman içerisinde gelişmekte ve farklılaşmaktadır. Sorumluluk duygusu kişinin kendi hayatına yönelik, iç otoriteye sahip ve dışsal otoriteye bağlı başkalarının isteklerine göre şekillenen sorumluluk şeklinde iki yönlüdür. İkincisi; toplumsal yaşam içerisinde, kişilerin karar verirken

sürekli seçim yapma durumunda olmalarıdır. Üçüncüsü; sorumluluk duygusunun öncelikle kişinin iç dünyasında duygu ve düşünceleriyle şekillendiği, sonrasında davranışsal olarak dışa vurulmasıdır. Dördüncüsü ise; sorumluluk, kişinin kendisinin farkına varmasıdır. Karar verme sürecinde yapılan seçimler, sorumluluk almaya veya almamaya yönelik olmaktadır (Özen, 2016).

2.4.2.Sorumluluk Davranışı

Kuramsal olarak sorumlu davranma üzerine, kişinin psikolojik sağlamlığı, gelişmiş bir ego ve içsel denetim şeklinde ortak konular üzerinde durulmuştur. Toplumun kuralları içerisinde, bu kuralların iyi benimsenmesi, açıklık ve netliği karşısında kişinin sorumlu davranışında artış olacaktır. Sorumluluk bilincini taşıyan kişi, kendi hayatı için ve başkalarının hayatlarına yönelik sorumlu davranacaktır (Özen, 2014).

İlk olarak aile yanında kazanılan sorumluluk davranışı, okul döneminde gelişerek devam etmektedir. Çocuğun yeterliliklerinin üzerinde durularak ve yaş düzeyi arttıkça uygun gelişim görevleri verilerek sorumluluk davranışı pekiştirilir. Böylece sosyal durumlar üzerine, çocuğun farkındalığı arttırılmış olur (Karakuş vd., 2016).

Sorumluluk duygusu ve davranışını, toplumda bireyden her yaşta farklı düzeylerde yerine getirmesi beklenmektedir. Ergenlik döneminde de ergenden, yaşına uygun sorumlu davranışlar sergilemesi beklenir.

2.4.3. Ergenlik Dönemi ve Sorumluluk

Sorumluluk erken çocukluk döneminde başlayıp hayat boyunca bireyin yaşına, gelişim dönemlerine ve cinsiyet durumuna uygun görevlerin verilmesiyle oluşur. Alınan sorumluluklar, çocuğun özgüven gelişimine ve desteklenmesine ortam sağlar. Bu ortamda çocuk, yönetimin kendisinde olmasıyla karar verebilme ve yerine getirebilmeye fırsat bulmuş olacaktır. Sorumluluklar, çocukların kendi üzerlerine düşen görevleri yerine getirmesiyle kendi kendine yetebilmelerini, kendi kararlarını

alıp uygulayabilmelerini, hataları kabullenebilmelerini, başkalarına gerek duymadan ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini öğretmektedir. Yaşına ve cinsiyetine uygun sorumluluk almayan veya verilmeyen çocukların kendi görevlerini yerine getiremeyen, kendi davranışlarının arkasında duramayan, hataları kabullenemeyen ve başkalarının hakkını önemsemeyen, sadece kendi duygu ve dūřüncelerini önemseyen ve genellikle toplum tarafından kabul görmeyen bireyler olduğu belirtilmektedir (Bilgi, 2014)

Çocukluk ağında, sorumluluklar bireysel ve aileye yönelik olurken ergenlik döneminde sorumluluk davranışı bireyselliğini koruyarak aileyle birlikte, toplum, sosyal evre, okul ve arkadaş ilişkilerinde sorumluluk olarak artmaktadır. Ergenlerde dönemin özellikleri ile akran grubunun ve çevrenin de etkisiyle aileye olan sorumluluk davranışlarında azalma görülmektedir (Sezer ve oban, 2016).

Ergenlikte gelişim ve davranışlar üzerinde etkisi olan duygusal tepkilerden biri kaygıdır.

2.5. Kaygı

Kaygı insan hayatında olumsuz duygularla bağdaştırılmış, üzüntü, korku, endişe, başaramama duygusu gibi öznel olarak duyulan, kişinin yaşamını etkileyebilen bir duygusal bir tepkidir. Kaygı, bir durumun kişiye rahatsızlık verici, tehdit unsuru olarak algılanmaktadır (Kayapınar, 2006).

Kaygıya, günlük yaşamda insanın yaşayabileceği her duygu gibi sıklıkla rastlanabilmektedir. Sıklığı ve şiddeti kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Kişi hayatında yer alan kaygı durumlarına odaklanırsa, bu durum yaşamını olumsuz etkiler. Kaygı durumlarında, olayların sonucunu olumsuz görme, belirsizlik yaşama ve kendi içinde çelişkiler yaşama gözlenebilir (ztrk, 2008).

Kaygı, durumluk kaygı ve sürekli kaygı olmak üzere iki kısımda incelenmektedir.

2.5.1. Kaygı Durumları

Durumluk kaygı, çevresel koşullardan etkilenen, günlük yaşam içerisinde stresten kaynaklı, diğer kişiler tarafından anlaşılabilen, kişinin maruz kaldığı geçici durumlardan kaynaklanan kaygı biçimidir (Civan, Arı, Görücü ve Özdemir, 2010). Durumluk kaygıda, birey kendisini baskı altında, tehdit altında hissettiği, baskı durumu biter bitmez, oluşan korku ve endişenin kaybolma durumudur. İnsan içinde bulunduğu durumu tehdit edici olarak algılar ve olumsuz duygulara kapılır (Kayapınar, 2006).

Kişi için, kaygı oluşturan durumun boyutunun tehlikeli olarak anlaşılması, bu durum karşısında kişinin tepkilerinin şiddetinin ve sıklığının artması ve süreklilik kazanması, sürekli kaygı halidir. Durumluk kaygı halinin sık yaşandığı, bireyin stres halinin genel bir hal almasıdır. Sürekli kaygı durağandır, yalnız süreklidir. İnsanların her durumu kaygılı olarak algılaması, genel anlamda kişiliğinin kaygıya yatkınlığının sonucudur (Duman, 2008). Durumluk kaygı, kaygı veren durum ortadan kalktığında kaybolurken sürekli kaygının, kaygı veren durum ortadan kalksa bile kişinin genel ruh hali nedeniyle süreklilik gösterdiği söylenebilir.

Ergenlik dönemi gelişimsel özellikleri dikkate alındığında, durumluk ve sürekli kaygı görülme durumlarının görülmesi olasıdır.

2.5.2. Ergenlik Dönemi ve Kaygı

Ergenlik dönemiyle birlikte birey fiziksel, psiko-sosyal, ruhsal değişimler geçirmektedir. Ergen bu dönem içerisinde oluşan değişime uyum sağlamakla birlikte aynı zamanda toplumsal olarak kendi rolünü üstlenmektedir. Bu dönemde yaşanan değişimlerle sosyal kabul görme, bir gruba dahil olma, kendi içine dönme ve fiziksel kaygı ön plandadır. Ergen, çocukluk döneminden çıkma ve büyümüş olmanın vermiş olduğu bir düşünce yapısıyla yaşına uygun sorumlulukları da üstlenmektedir. Aynı zamanda, sosyal kaygı ve fiziksel kaygı düzeyinin yükseldiği bir dönemdir. Bu dönemle ergen, yetişkinliğe geçiş evresine hazırlanırken, yetişkin rollerine yönelik bazı kazanımlar elde etmeye başlar. Bunun yanında, yaşadığı yetersizlik duygusu

nedeniyle çevreden gelen olumsuz eleştirilerden çabuk etkilenir (Tagay, Önen ve Canpolat, 2018).

Kaygı düzeylerine yönelik yapılan araştırmalarda, genel anlamda yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, başarı durumu, sosyo-ekonomik durum gibi değişkenlerin yanı sıra anne-baba eğitim durumu, anne-baba yoksunluğu, anne-baba ayrılığı, anne-babanın mesleğinin etkili olduğu görülmüştür (Alisinaoğlu ve Ulutaş, 2000).

Birey, doğumdan sonra gelişim ve değişim süreçleri geçirmektedir. Bebeklik ve çocukluk döneminde öncelikli olarak çocuğun bakımından sorumlu olan aile ile bağ kurulur. Ergenlik dönemine kadar olan süreçte çocuk öncelikli olarak anne, sonrasında baba ve yakın çevre ile bağlanma davranışı göstermektedir. Çocuğun hayatının ilerleyen yıllarında sosyal-duygusal gelişimini, psikolojik durumunu, topluma uyumunu etkileyecek, rol model olacak, sağlıklı bir birey olarak yaşamını sürdürmesini sağlayacak en önemli unsur olarak aile görülmektedir. Aile içerisinde çocuğa yüklenen rollerle, çocuğun kazanacağı sorumlu bir kişilik, gelecekte de sorumlu bir birey olarak toplum içerisinde yer almasını sağlayacaktır. Farklı sebeplerle aileden ayrı kalmak zorunda kalan çocukların ebeveyn yoksunluğuna bağlı olarak gelişimsel bazı olumsuz etkilenmelere maruz kalmaları ve buna bağlı olarak da bağlanma, sorumluluk alma, kaygı düzeylerinde olumsuz yönde bir etkilenme olabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada ailesi yanında kalan ergenler ile kurum bakımında olup ailesinden ayrı kalmakta olan ergenlerin bağlanma stilleri, sorumluluk duygu ve davranışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın yeri ve tarihi, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılacak veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler, araştırmanın etik yönü, araştırmanın sınırlılıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada 12-14 yaş ergenlerin bağlanma stilleri, sorumluluk duygusu ve davranışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, bir konunun ilişkisel olarak değerlendirilip mevcut durumun ortaya konulmasıdır. Betimsel araştırma, bir konunun farklı değişkenlerle iki veya daha fazla özelliğın ilişkisel düzeyde incelenmesidir. Belirli bir zaman diliminde çok sayıda denekle yapılan çalışmalarda elde edilen verilerin analiz edilmesiyle, araştırmanın problemine cevap aranması yöntemidir (Arseven, 2001). Betimsel araştırmalarda aynı durumun değişkenlerle birlikte değişip değişmediğinin anlaşılabilmesi için karşılaştırılabilir ölçütlerle ayrıntılı betimlemeler yapılır (Karasar, 2016).

3.2. Araştırmanın Yeri ve Tarihi

Bu araştırma, Ankara ili Pursaklar ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler 2018-2019 eğitim-öğretim yılını kapsamaktadır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Ankara İlinde kurum bakımında olan normal gelişim gösteren 12-14 yaş grubu ergenler ile bu ergenlerin öğrenime devam ettikleri okullarda bulunan ve aile yanında kalan 12-14 yaş grubu ergenler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, kotalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde kalan kurum bakımındaki (KB) 12-14 yaşında olup normal gelişim gösteren 190 ergen örnekleme alınmıştır. Daha sonra, bu ergenlerin devam ettiği okullardan rastlantısal olarak seçilen okullarda ailesiyle birlikte yaşayan (AY) aynı sayıda 12-14 yaşında 190 normal gelişim gösteren ergen örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Böylece çalışmanın örneklemini, KB kalan 190 ergen ve AY kalan 190 ergen olmak üzere 380 ergen oluşturmuştur.

Tablo 1'de örnekleme yer alan ergenlerin bazı kişisel bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme Ait Kişisel Bilgilerin Sayı ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	KB Ergenler		AY Ergenler		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	114	60,0	101	53,2	215	56,6
Erkek	76	40,0	89	46,8	165	43,4
Yaş						
12 Yaş	55	28,9	63	33,2	118	31,1
13 Yaş	82	43,2	80	42,1	160	42,6
14 Yaş	53	27,9	47	24,7	100	26,3
Kardeş Sayısı						
Tek çocuk	21	11,1	6	3,2	27	7,1
İki kardeş	43	22,6	67	35,3	110	28,9
Üç kardeş	41	21,6	81	42,6	122	32,1
Dört ve üzeri	85	44,7	36	18,9	121	31,8
Devam Ettiği Okul						
Ortaokul	161	84,7	190	100	351	92,4
Lise	29	15,3	-	-	29	7,6

Tablo 1'e göre, örnekleme oluşturan KB ergenlerin %60'ı kız, %40'ı erkek ve AY ergenlerin %53,2'si kız, %46,8'i erkektir. KB ergenlerin %28,9'u 12 yaşında, %43,2'si 13 yaşında, %27,9'u 14 yaşında ve AY ergenlerin %33,2'si 12 yaşında, %42,1'i, 13 yaşında, %24,7'si 14 yaşındadır. Kardeş sayısına bakıldığında, KB ergenlerin %11,1'i tek çocuk, %22,6'sı iki kardeş, %21,6'sı üç kardeş, %44,7'si dört ve daha fazla kardeş iken AY ergenlerin %3,2'si tek çocuk, %35,3'ü iki kardeş,

%42,6'sı üç kardeş, %18,9'u dört ve daha fazla kardeştir. Öğrenim durumlarına göre, KB ergenlerin %84,7'si ortaokul, %15,3'ü lise öğrencisiyken AY ergenlerin tümü ortaokul öğrencisidir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, Kişisel Bilgi Formu, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği ile Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R (2) kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu formda ergenlerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı ve öğrenim durumlarına ilişkin bilgiler sorgulanmıştır (Ek 1).

3.4.2. Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

Erzen (2016) tarafından geliştirilen Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBS), toplam 18 sorundan oluşmaktadır. Ölçek, bağlanma stillerini ölçmek, bağlanma stillerinin ölçümünde karşılaşılan sorunların çözümünde, geçerliliği ve güvenilirliği olan, alandaki çalışmalara katkı sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. “Kesinlikle Katılmıyorum-1” ve “Kesinlikle Katılıyorum-5” arası beşli likert tipindedir. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışması ortaokul, lise ve üniversite öğrenimine devam eden 244 kız ve 216 erkek olmak üzere 12-25 yaş arasında 460 öğrenciyle yapılmıştır. Ölçek maddelerinin bağlanma stillerini ayırt etmede ne kadar yeterli olduğunun belirlenmesinde yapılan madde toplam korelasyonlarından elde edilen korelasyon katsayıları .53 ile .75 arasında ve tüm maddelerde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Madde-kalan korelasyonlarında ise elde edilen korelasyonlar .86 ile .98 arasında ve tüm maddelerde anlamlı bulunmuştur. Alt boyutlar arasındaki korelasyonun -.395 ile .389 arasında değiştiği belirlenmiştir. Kuramsal olarak incelendiğinde bağlanma stilleri doğası gereği birleştirilebilir, tek faktörlü bir yapıya sahip değildir ve bu yüzden bir toplam puan da alınamamaktadır. Dolayısıyla bu yapı için dik döndürme kullanılması, çok faktörlü ayırık bir yapının

elde edilmesi amaçlandığı için de Varimax dik eksen döndürme metodu tercih edilmiştir. Sonuç olarak, üç alt boyutta toplanan ölçek toplam varyansının %45,7113'ünü açıkladığı ve yeterli olduğu kabul edilmiştir.

Ters puanlanan madde bulunmayan ölçekte, *Güvenli Bağlanma Stili* (4, 7, 10, 13, 16.maddeler) alt ölçeği bireyin hem kendisini hem de karşısındaki bireyleri değerli varlıkları olarak değerlendirdiği tutumları içermektedir. *Kaçınan Bağlanma Stili* (1, 3, 5, 9, 12, 15, 18.maddeler) alt ölçeği, bireyin kendi öz değerini yüksek tutarak başkalarının değerini yadsıdığı tutumları içermektedir. Kaygılı ve kararsız bağlanma, korkulu ve saplantılı bağlanma stillerinin bileşiminden oluşan *Kaygılı-Kararsız Bağlanma Stili* (2, 6, 8, 11, 14, 17.maddeler) alt ölçeği kendisini değersiz görerek karşısındaki bireylerle sürekli etkileşim içerisinde olmayı isteyen hem de onlardan gelebilecek zararlardan ötürü onlarla bir arada olmaktan kaçınma tutumlarını içermektedir (Erzen, 2016) (Ek 2).

3.4.3. Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği

Özen (2013) tarafından güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılan Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (SDDÖ) 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek “Her Zaman-4 puan”, Sıklıkla-3 puan”, “Çok Nadir-2 puan” ve “Hiçbir Zaman-1 puan” şeklinde dört likert tipindedir. Ölçek 8. sınıf öğrencileri arasından seçkisiz olarak alınan 123 öğrenciye uygulanmıştır. SDDÖ, Likert tipi olması nedeniyle ölçeğin tümü ve alt ölçeklerine ilişkin güvenilirlik çalışması Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı yolu ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda, Alpha güvenilirlik katsayısı ölçeğin Duygu boyutu için 0,85, Davranış boyutu için 0,77 ve tüm ölçek için 0,82 bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 72'dir. Ölçeğin puanlanması, ölçeğin duygu ve davranış boyutlarından alınan puanların toplanması ile yapılmaktadır. Genel guruptan elde edilen puanın aritmetik ortalaması bulunur ve ortalama 36 puanın altındakiler için sorumluluk duygusu ve davranışının düşük olduğu söylenebilir. Ölçek, 10 yaş üzerindeki çocuklarda uygulanabilmektedir. Her madde hem sorumluluğun duygu boyutunu hem de davranış boyutunu değerlendirmeye yöneliktir. Duygu boyutu, sosyal durumlarda yaşanan sorumluluk

duygusunu ifade ederken davranış boyutu, bu duyguya bağlı olarak gerçekleşen sorumluluk davranışının yaşanma sıklığını ifade etmektedir (Özen, 2013) (Ek 3).

3.4.4. Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği R-2

Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R-2 (ÇKÖ-R 2) Reynold ve Richmond tarafından geliştirilmiştir. Türkçe uyarlaması Çölümlü (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan 9-14 yaş grubu 782 öğrencide uygulanmış, klinik grubu ise 9-14 yaş arası 50 çocuk oluşturmuştur. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonucu Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının toplam ölçek için 0,87, Fiziksel Kaygı alt boyutu için 0,81, Endişe alt boyutu için 0,84, Sosyal Anksiyete alt boyutu için 0,70 ve Savunuculuk alt boyutu için 0,73; test tekrar test güvenilirliğinin ise 0,96 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin cevaplandırılması “Evet” ve “Hayır” şeklindedir. Ölçeğin Fiziksel Kaygı (31, 7, 8, 45, 43, 46, 18, 15, 42, 25, 1, 34, 27, 47, 2, 39, 5 ve 36.maddeler) Endişe (32, 35, 22, 9, 26, 12, 21, 13, 49, 3, 6, 16, 30 ve 11.maddeler), Sosyal Kaygı (37, 4, 10, 17, 41 ve 23.maddeler) ve Savunuculuk (33, 19, 29, 38, 24, 14 ve 48. maddeler) olmak üzere dört alt boyutlu bir yapıda güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur. Ölçek içerisinde yer alan 20-28-40-44. Maddeler güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasından geçemediği için bu çalışmada yer almamıştır (Çölümlü, 2014) (Ek 4).

3. 5. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında, gönüllü katılım sağlanması esas alınmıştır. Ölçme araçları KB ergenlere bakım altında buldukları kuruluş sosyal servisinde görev yapan meslek elemanları ve grup sorumluları aracılığıyla doldurtulmuştur. AY ergenlere ise sınıf ortamında sınıf öğretmenleri ve okul idarecileri aracılığıyla doldurtulmuştur. Ergenlere, araştırmanın amacı ve gönüllü olmalarının esas olacağı açıklaması yapılmış ve daha sonra ölçek maddelerinin yer aldığı formlar kendilerine dağıtılmıştır. Doldurulan formlardan, tüm maddeleri eksiksiz cevaplayan ergenlerin verileri değerlendirmeye alınmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Verilerin analizinde hangi testlerin kullanılabilceğinin belirlenmesi amacıyla puan dağılımlarının normal olup olmadığını incelemeye Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilks'ten yararlanılmıştır. Tablo 2'de ölçek puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 2. Ölçek Puanları Normallik Dağılımı

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	Kolmogorov-Smirnov^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
Güvenli Bağlanma	0,122	380	0,000	0,934	380	0,000
Kaçınan Bağlanma	0,104	380	0,000	0,933	380	0,000
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	0,080	380	0,000	0,977	380	0,000
Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği						
Sorumluluk Duygusu	0,078	380	0,000	0,951	380	0,000
Sorumluluk Davranışı	0,070	380	0,000	0,962	380	0,000
Çocukların Belirgin Kaygı Ölçeği R-2						
Fiziksel Kaygı	0,145	380	0,000	0,921	380	0,000
Endişe	0,102	380	0,000	0,956	380	0,000
Sosyal Kaygı	0,235	380	0,000	0,810	380	0,000
Savunuculuk	0,152	380	0,000	0,944	380	0,000
Toplam	0,092	380	0,000	0,970	380	0,000

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği, Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği ile Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği R-2 puanları normal dağılmamaktadır. Bu nedenle çalışmada, nonparametrik testler kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni için Mann Whitney U, yaş ve kardeş sayısı değişkenleri için Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanılmıştır. İki ölçüm seti arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Spearman Brown Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır

3.6. Araştırmanın Etik Yönu

Araştırmada etik ilkelere dikkat edilerek verilerin toplanmasından önce Karabük Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (Ek 5) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Ek 6) ile Ankara İli Pursaklar Kaymakamlığı'ndan resmi izinler alınmıştır (Ek 7).

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, çalışmaya dahil edilen kurum bakımı ve ailesi yanında kalan ergenlerden elde edilen verilerle sınırlıdır
- Araştırmanın verileri kullanılan ölçeklerin ölçtüğü puanlarla sınırlıdır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (ÜBBSÖ), Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (SDDÖ) ve Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği R-2 (ÇKÖ-R2) puanları analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3'te, ergenlerin kaldığı yere göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 3. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kaldığı Yer	N	\bar{X}	Ss	M.W.U.	
					Z	p
Güvenli Bağlanma	Kurum Bakımı	190	17,46	4,51	-6,931	0,000*
	Aile Yanı	190	20,45	3,45		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kurum Bakımı	190	16,35	4,91	-6,860	0,000*
	Aile Yanı	190	12,85	4,30		
Kaçıran Bağlanma	Kurum Bakımı	190	15,67	5,33	-7,322	0,000*
	Aile Yanı	190	11,95	4,44		

*p<0,05

Tablo 3'e göre, ergenlerin kaldığı yere göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçıran Bağlanma alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). KB kalan ergenlerin Güvenli Bağlanma alt boyut ortalama puanı (\bar{X} =17,46) AY kalan ergenlerin puanına (\bar{X} =20,45) göre anlamlı düzeyde düşüktür. Yine KB kalan ergenlerin Kaygılı Kararsız Bağlanma (\bar{X} =16,35) ve Kaçıran Bağlanma alt boyut ortalama puanları (\bar{X} =15,67) AY kalan ergenlere göre (\bar{X} =12,85; 11,95) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna göre, KB olan ergenlerin hem kendisini hem de karşısındaki bireyleri değerli varlıklar olarak değerlendirme tutumlarının ailesi yanında kalanlara göre daha düşük olduğu; kendilerini değersiz görerek başkalarının değerini yadsıdığı ve başkalarıyla sürekli etkileşim içerisinde olmak isterken onlardan gelebilecek

zararlardan ötürü onlarla bir arada olmaktan kaçınma tutumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4’te KB ve AY kalan ergenlerin cinsiyetine göre ÜBBSÖ puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 4. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre ÜBBSÖ Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Güvenli Bağlanma	Kız	114	17,33	4,23	101	20,49	3,63
	Erkek	76	17,67	4,92	89	20,40	3,26
M.W.U.		Z: -1,281, p: 0,200			Z: -0,502, p: 0,616		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kız	114	17,30	4,83	101	12,46	3,98
	Erkek	76	14,92	4,72	89	13,29	4,61
M.W.U.		Z: -3,157, p: 0,002*			Z: -1,017, p: 0,309		
Kaçınan Bağlanma	Kız	114	15,84	5,33	101	11,73	4,54
	Erkek	76	15,43	5,36	89	12,20	11,95
M.W.U.		Z: -0,476, p: 0,634			Z: -0,944, p: 0,345		

*p<0,05

Tablo 4’e göre, KB kalan ergenlerin cinsiyeti ile ÜBBSÖ Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). KB kız ergenlerin Kaygılı-Kararsız Bağlanma puan ortalaması (\bar{X} = 17,30), erkeklerin puan ortalamasından (\bar{X} =14,92) daha yüksektir. Buna göre, KB kız ergenlerin kaygılı-kararsız bağlanma durumlarının KB erkek ergenlerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5'te KB ve AY kalan ergenlerin yaşına göre ÜBBSÖ puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 5. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre ÜBBSÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Güvenli Bağlanma	12 yaş	55	17,03	4,87	63	21,03	3,41
	13 yaş	82	17,34	4,69	80	20,87	2,93
	14 yaş	53	18,11	3,94	47	18,95	3,92
K.W.H.		H: 0,930, p: 0,628			H: 11,41, p: 0,003*		
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	12 yaş	55	15,85	3,86	63	12,50	4,46
	13 yaş	82	17,00	5,11	80	12,00	3,30
	14 yaş	53	15,86	5,51	47	14,76	5,02
K.W.H.		H: 2,933, p: 0,231			H: 9,115, p: 0,010*		
Kaçınan Bağlanma	12 yaş	55	15,34	4,87	63	10,71	3,31
	13 yaş	82	15,90	5,46	80	12,06	3,61
	14 yaş	53	15,67	5,65	47	13,42	6,28
K.W.H.		H: 0,100, p: 0,951			H: 6,654, p: 0,036*		

*p<0,05

Tablo 5'e göre, AY kalan ergenlerin yaşı ile ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir (p<0,05). AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin Güvenli Bağlanma alt boyut ortalama puanı (\bar{X} = 18,95) diğer yaş gruplarına göre düşük, Kaygılı-Kararsız Bağlanma puanı (\bar{X} = 14,76) ve Kaçınan Bağlanma puanı (\bar{X} =13,42) ise yüksektir. AY kalan ergenlerin Güvenli Bağlanma alt boyut puanları yaşın artışıyla birlikte azalırken Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları yaşın artışıyla artmıştır. KB kalan ergenlerin yaşı ile ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0,05). Buna göre, 14 yaşındaki AY kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeylerinin 12-13 yaşındaki ergenlerden düşük, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 6’te KB ve AY kalan ergenlerin kardeş sayısına göre ÜBBSÖ puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 6. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre ÜBBSÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Güvenli Bağlanma	Tek çocuk	21	18,66	3,92	6	20,36	5,27
	İki kardeş	43	17,97	4,96	67	20,77	3,31
	Üç kardeş	41	17,43	4,39	81	20,38	3,61
	Dört ve üzeri	85	16,92	4,45	36	19,97	3,05
K.W.H.		H: 5,335, p: 0,149			H: 2,894, p: 0,408		
Kaygılı- Kararsız Bağlanma	Tek çocuk	21	16,09	5,58	6	10,16	3,60
	İki kardeş	43	16,20	4,46	67	13,31	4,38
	Üç kardeş	41	15,90	5,67	81	13,18	4,44
	Dört ve üzeri	85	16,70	4,62	36	11,69	3,67
K.W.H.		H: 0,805, p: 0,848			H: 5,740, p: 0,125		
Kaçıman Bağlanma	Tek çocuk	21	16,61	5,54	6	10,66	4,50
	İki kardeş	43	15,34	5,86	67	12,80	5,12
	Üç kardeş	41	15,97	5,20	81	11,54	4,06
	Dört ve üzeri	85	15,47	5,12	36	11,50	3,74
K.W.H.		H: 1,476, p: 0,688			H: 2,801, p: 0,423		

Tablo 6’ya göre, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı ile ÜBBSÖ puanları arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle bağlanma durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 7’de ergenlerin kaldığı yere göre Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 7. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kaldığı Yer	N	\bar{X}	Ss	M.W.U.	
					Z	p
Sorumluluk	Kurum Bakımı	190	57,81	8,80	-3,859	0,000*
Duygusu	Aile Yanı	190	61,13	7,04		
Sorumluluk	Kurum Bakımı	190	57,57	8,85	-2,869	0,004*
Davranışı	Aile Yanı	190	60,07	7,90		

*p<0,05

Tablo 7’ye göre, ergenlerin kaldığı yer ile Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). KB kalan ergenlerin Sorumluluk Duygusu ve Davranışı alt boyut ortalama puanı (\bar{X} =57,81, \bar{X} =57,57) AY kalan ergenlerin puanından (\bar{X} =61,13, \bar{X} = 60,07) daha düşüktür. Buna göre, KB kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışının, AY kalan ergenlere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 8’de KB ve AY kalan ergenlerin cinsiyetine göre SDDÖ puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 8. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre SDDÖ Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Sorumluluk	Kız	114	56,81	8,87	101	61,37	7,68
Duygusu	Erkek	76	59,30	8,55	89	60,86	6,26
M.W.U.		Z: -1,934, p: 0,053			Z: -0,899, p: 0,369		
Sorumluluk	Kız	114	56,54	8,95	101	59,65	8,22
Davranışı	Erkek	76	59,11	8,52	89	60,55	7,53
M.W.U.		Z: -1,915, p: 0,056			Z: -0,600, p: 0,549		

Tablo 8’e göre, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin cinsiyet ile SDDÖ sorumluluk davranışı alt boyutu puanları arasında anlamlı bir fark yoktur

($p>0,05$). Buna göre, genel olarak ergenlerin cinsiyeti değişkeniyle sorumluluk duygusu ve davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 9’da KB ve AY kalan ergenlerin yaşına göre SDDÖ puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 9. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre SDDÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Sorumluluk Duygusu	12 yaş	55	56,47	8,78	63	62,69	7,69
	13 yaş	82	59,28	8,24	80	61,55	5,45
	14 yaş	53	59,92	9,47	47	58,34	7,83
K.W.H.		H: 3,496, p: 0,174			H: 10,535, p: 0,005*		
Sorumluluk Davranışı	12 yaş	55	56,34	8,77	63	61,76	8,59
	13 yaş	82	58,96	8,31	80	60,52	6,40
	14 yaş	53	56,69	9,57	47	57,04	8,54
K.W.H.		H: 3,150, p: 0,207			H: 11,231, p: 0,004*		

* $p<0,05$

Tablo 9’a göre, AY kalan ergenlerin yaşı ile SDDÖ Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin Sorumluluk Duygusu alt boyut puanı ($\bar{X}=58,34$) ile Sorumluluk Davranışı alt boyut puanı ($\bar{X}=57,04$) 12 ve 13 yaşındakilere göre daha düşüktür. AY kalan ergenlerin yaşı arttıkça Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının da azaldığı görülmektedir. Buna göre, AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının 12 ve 13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde düşük olduğu ve yaş arttıkça sorumluluk duygusu ve davranışının azaldığı söylenebilir.

Tablo 10’da KB ve AY kalan ergenlerin kardeş sayısına göre SDDÖ puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 10. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre SDDÖ Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Sorumluluk Duygusu	Tek çocuk	21	54,09	10,24	6	62,16	5,91
	İki kardeş	43	59,44	8,08	67	61,26	7,47
	Üç kardeş	41	59,41	8,08	81	60,51	7,41
	Dört ve üzeri	85	57,12	8,90	36	62,11	5,46
K.W.H.		H: 6,428, p: 0,093			H: 1,002, p: 0,801		
Sorumluluk Davranışı	Tek çocuk	21	54,14	10,27	6	61,50	5,99
	İki kardeş	43	59,30	8,24	67	60,11	8,21
	Üç kardeş	41	58,85	8,35	81	59,23	8,44
	Dört ve üzeri	85	56,92	8,84	36	61,63	6,090
K.W.H.		H: 5,941, p: 0,115			H: 2,475, p: 0,480		

Tablo 10'a göre, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı ile SDDÖ Sorumluluk Duygusu alt boyutu puanı arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre, genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 11'de ergenlerin kaldığı yere göre ÇKÖ-R (2) puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 11. Ergenlerin Kaldığı Yere Göre ÇKÖ-R(2) Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Kaldığı Yer	N	\bar{X}	Ss	M.W.U	
					Z	p
Fiziksel Kaygı	Kurum Bakımı	190	6,03	4,28	-5,092	0,000*
	Aile Yanı	190	3,87	3,34		
Endişe	Kurum Bakımı	190	6,49	4,09	-1,435	0,151
	Aile Yanı	190	5,91	3,77		
Sosyal Kaygı	Kurum Bakımı	190	1,82	1,86	-3,901	0,000*
	Aile Yanı	190	1,10	1,47		
Savunuculuk	Kurum Bakımı	190	4,06	2,04	-0,843	0,399
	Aile Yanı	190	4,20	1,85		
Toplam	Kurum	190	18,42	8,96	-3,814	0,000*
	Aile Yanı	190	15,08	7,05		

* $p<0,05$

Tablo 11'e göre, ergenlerin kaldığı yer ile ÇKÖ-R(2) Fiziksel Kaygı ve Sosyal Kaygı alt boyut puanları ile ölçek toplam puanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$). KB kalan ergenlerin Fiziksel Kaygı; Sosyal Kaygı ve ölçek ortalama puanları ($\bar{X}=6,03$; $\bar{X}=1,82$; $\bar{X}=18,42$) AY kalan ergenlerin puanlarından ($\bar{X}=3,87$; $\bar{X}=1,10$; $\bar{X}=15,08$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Buna göre, KY kalan ergenlerin fiziksel kaygı, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı durumlarının, AY kalan ergenlere göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 12'de KB ve AY kalan ergenlerin cinsiyetine göre ÇKÖ-R (2) puanları Mann Whitney-U Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 12. KB ve AY Kalan Ergenlerin Cinsiyetine Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Fiziksel Kaygı	Kız	114	6,83	4,29	10	3,80	3,42
	Erkek	76	4,84	4,00	89	3,95	3,28
M.W.U.		Z: -3,268, p: 0,001*			Z: -0,494, p: 0,621		
Endişe	Kız	114	7,35	4,00	101	6,01	3,75
	Erkek	76	5,19	3,90	89	5,78	3,80
M.W.U.		Z: -3,562, p: 0,000*			Z: -0,423, p: 0,672		
Sosyal Kaygı	Kız	114	2,07	1,97	101	1,01	1,45
	Erkek	76	1,46	1,64	89	1,19	1,49
M.W.U.		Z: -2,058, p: 0,040*			Z: -1,198, p: 0,231		
Savunuculuk	Kız	114	4,03	2,02	101	4,20	1,70
	Erkek	76	4,11	2,09	89	4,20	2,02
M.W.U.		Z: -0,625, p: 0,532			Z: -0,261, p: 0,794		
Toplam	Kız	114	20,29	8,60	101	15,04	7,17
	Erkek	76	15,61	8,81	89	15,13	6,95
M.W.U.		Z: -3,491, p: 0,000*			Z: -0,179, p: 0,858		

* $p<0,05$

Tablo 12'ye göre, KB kalan ergenlerin cinsiyeti ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe ve Sosyal Kaygı alt boyut puanları ve toplam puanlar arasındaki anlamlı fark vardır ($p<0,05$). KB kalan kız ergenlerin Fiziksel Kaygı alt boyut puanı ($\bar{X}= 6,83$),

Endişe alt boyut puanı ($\bar{X}= 7,35$), Sosyal Kaygı alt boyut puanının ($\bar{X}= 2,07$), erkek ergenlerin Fiziksel Kaygı ($\bar{X}= 4,84$), Endişe ($\bar{X}=5,19$) ve Sosyal Kaygı ($\bar{X}= 1,46$) puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Buna göre, KB kalan kız ergenlerin fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 13'te KB ve AY kalan ergenlerin yaşına göre ÇKÖ-R (2) puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 13. KB ve AY Kalan Ergenlerin Yaşına Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	KB			AY		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
Fiziksel Kaygı	12 yaş	55	5,96	4,25	63	3,26	3,23
	13 yaş	82	6,19	4,48	80	3,38	2,81
	14 yaş	53	5,86	4,06	47	5,51	3,83
K.W.H.		H: 0,087, p: 0,957			H: 13,704, p: 0,001*		
Endişe	12 yaş	55	6,72	4,05	63	5,26	3,84
	13 yaş	82	6,70	4,11	80	5,43	3,46
	14 yaş	53	5,92	4,15	47	7,57	3,75
K.W.H.		H: 1,403, p: 0,496			H: 12,610, p: 0,002*		
Sosyal Kaygı	12 yaş	55	1,89	1,82	63	1,14	1,54
	13 yaş	82	1,90	1,90	80	1,06	1,39
	14 yaş	53	1,64	1,88	47	1,10	1,53
K.W.H.		H: 1,135, p: 0,567			H: 0,098, p: 0,952		
Savunuculuk	12 yaş	55	4,10	2,00	63	4,26	1,90
	13 yaş	82	4,13	1,96	80	4,33	1,80
	14 yaş	53	3,92	2,24	47	3,89	1,89
K.W.H.		H: 0,926, p: 0,29			H: 1,886, p: 0,390		
Toplam	12 yaş	55	18,69	8,80	63	13,95	7,27
	13 yaş	82	18,93	9,12	80	14,22	5,88
	14 yaş	53	17,35	8,96	47	18,08	7,84
K.W.H.		H: 1,062, p: 0,588			H: 10,987, p: 0,004*		

*p<0,05

Tablo 13'e göre, AY kalan ergenlerin yaşı ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı ve Endişe alt boyut puanları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı fark vardır ($p<0,05$). AY kalan 12 ve 13 yaşındaki ergenlerin Fiziksel Kaygı ve Endişe alt boyut puanlarının ve toplam puanlarının 14 yaşındaki ergenlerin puanlarından düşük olduğu görülmüştür. AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin Fiziksel Kaygı alt boyut ortalama puanı ($\bar{X}=5,51$), Endişe alt boyut puanı ($\bar{X}=7,57$) ve toplam ölçek puanı ($\bar{X}=18,08$) diğerlerine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. AY kalan ergenlerin yaşı arttıkça Fiziksel Kaygı ve Endişe alt boyut puanlarıyla toplam ÇKÖ-R (2) puanlarının da arttığı görülmektedir. Buna göre, AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygı düzeylerinin 12 ve 13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve yaş arttıkça kaygının da arttığı söylenebilir.

Tablo 14'te KB ve AY kalan ergenlerin kardeş sayısına göre ÇKÖ-R (2) puanları Kruskal Wallis-H Testi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 14. KB ve AY Kalan Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre ÇKÖ-R (2) Puanları Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	KB		N	AY	
			\bar{X}	Ss		\bar{X}	Ss
Fiziksel Kaygı	Tek çocuk	21	5,14	4,59	6	2,50	2,34
	İki kardeş	43	5,86	4,17	67	3,67	3,09
	Üç kardeş	41	5,60	6,55	81	4,00	3,75
	4 ve Üzeri	85	6,55	4,41	36	4,19	2,98
K.W.H.		H: 2,723, p: 0,436			H: 2,054, p: 0,561		
Endişe	Tek çocuk	21	7,19	3,70	6	3,16	2,78
	İki kardeş	43	6,16	3,84	67	5,52	3,65
	Üç kardeş	41	5,56	6,94	81	6,30	4,03
	4 ve Üzeri	85	6,49	4,09	36	6,19	3,34
K.W.H.		H: 3,841, p: 0,279			H: 5,205, p: 0,157		
Sosyal Kaygı	Tek çocuk	21	2,19	2,11	6	0,50	0,54
	İki kardeş	43	1,90	1,79	67	1,23	1,58
	Üç kardeş	41	1,60	1,99	81	0,96	1,32
	4 ve Üzeri	85	1,80	1,79	36	1,25	1,64
K.W.H.		H: 1,828, p: 0,609			H: 1,207, p: 0,751		
Savunuculuk	Tek çocuk	21	4,09	2,16	6	4,50	1,76
	İki kardeş	43	4,25	2,30	67	4,01	1,98
	Üç kardeş	41	3,82	2,07	81	4,29	1,82
	4 ve Üzeri	85	4,08	1,89	36	4,30	1,73
K.W.H.		H: 0,751, p: 0,861			H: 0,778, p: 0,855		
Toplam	Tek çocuk	21	18,61	8,62	6	10,66	4,96
	İki kardeş	43	18,18	8,38	67	14,44	6,58
	Üç kardeş	41	16,60	9,28	81	15,56	7,76
	4 ve Üzeri	85	19,37	9,18	36	15,94	6,34
K.W.H.		H: 3,291, p: 0,349			H: 4,720, p: 0,193		

Tablo 14'e göre, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı ile ÇKÖ-R (2) alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı fark yoktur. ($p>0,05$). Buna göre, genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle kaygı durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 15’te KB ve AY kalan ergenlerin ÜBBSÖ ve SDDÖ puanları korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 15. KB ve AY Ergenlerin Kalan Ergenlerin ÜBBSÖ ve SDDÖ Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	Kaldığı Yer	Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği			
		Sorumluluk Duygusu		Sorumluluk Davranışı	
		r	p	r	p
Güvenli Bağlanma	KB	0,427	0,000*	0,276	0,000*
	AY	0,351	0,000*	0,284	0,000*
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	KB	-0,188	0,010*	-0,180	0,013*
	AY	-0,255	0,000*	-0,240	0,000*
Kaçınan Bağlanma	KB	-0,278	0,000*	-0,200	0,006*
	AY	-0,285	0,000*	-0,237	0,000*

Tablo 15’e göre, KB ve AY kalma durumları fark etmeksizin ergenlerin ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma alt boyutu puanlarıyla SDDÖ Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır (KB kalan ergenler; $r=0,427$, $r=0,276$ ve AY kalan ergenler; $r=0,351$, $r=0,284$, $p<0,05$). Ergenlerin ÜBBSÖ Kaygılı Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları ile SDDÖ Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyutları arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır (KB kalan ergenler; $r=-0,188$, $r=-0,180$, $r=-0,278$, $r=-0,200$ ve AY kalan ergenler; $r=-0,255$, $r=-0,240$, $r=-0,285$, $r=-0,237$, $p<0,05$). Buna göre, ergenlerin Güvenli Bağlanma alt boyut puanları arttıkça, Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının da arttığı; ergenlerin Kaygılı Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma puanları arttıkça Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının azaldığı söylenebilir.

Tablo 16’da KB ve AY kalan ergenlerin ÜBBSÖ ve ÇKÖ-R (2) puanları korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 16. KB ve AY Ergenlerin ÜBBSÖ ve ÇKÖ-R (2) Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği	Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-2					
		Fiziksel Kaygı	Endişe	Sosyal Kaygı	Savunuculuk	Toplam
Güvenli Bağlanma	r	-0,237	-0,010	0,065	0,204	-0,027
	KB p	0,001*	0,890	0,376	0,005*	0,714
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	r	-0,241	-0,031	-0,053	0,197	-0,083
	AY p	0,000*	0,546	0,301	0,000*	0,106
Kaçınan Bağlanma	r	0,138	0,007	-0,049	-0,056	0,022
	KB p	0,057	0,923	0,504	0,441	0,760
Kaçınan Bağlanma	r	-0,389	0,297	0,215	-0,119	0,351
	AY p	0,000*	0,000*	0,000*	0,021*	0,000*
Kaçınan Bağlanma	r	0,306	0,302	0,040	-0,154	0,288
	KB p	0,000*	0,000*	0,588	0,034*	0,000*
Kaçınan Bağlanma	r	-0,208	0,032	0,063	-0,061	0,100
	AY p	0,000*	0,539	0,222	0,234	0,051

Tablo 16'ya göre, KB kalan ergenlerin ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma alt boyut ortalama puanlarıyla ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı alt boyut puanları arasında negatif yönlü ($r=-0,237$, $p<0,05$), Savunuculuk alt boyut puanları arasında pozitif yönlü ($r=0,204$, $p<0,05$) anlamlı bir ilişki vardır. KB kalan ergenlerin Kaçınan bağlanma alt boyut puanı ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe alt boyutları ve ölçek toplam puan arasında pozitif yönlü ($r=0,306$, $r=0,302$, $r=0,288$), Savunuculuk alt boyutu ile negatif yönlü bir ilişki vardır. KB kalan ergenlerin Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyutu ile ÇKÖ-R (2) alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı arasındaki ilişki anlamsızdır. AY kalan ergenlerin ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyutları ortalama puanlarıyla ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı alt boyut puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0,241$, $r=-0,389$, $r=-0,208$, $p<0,05$). AY kalan ergenlerin ÜBBSÖ Güvenli Bağlanma alt boyutu ortalama puanlarıyla ÇKÖ-R (2) Savunuculuk alt boyut puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($r=0,197$, $p<0,05$); Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut puanıyla ÇKÖ-R (2) Endişe, Sosyal Kaygı ve toplam ölçek puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($r=0,297$, $r=0,215$, $r=0,315$, $p<0,05$) bulunmuştur.

Buna göre, AY kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı; kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı ve savunuculuk düzeylerinin azaldığı, endişe, sosyal kaygı düzeylerinin arttığı; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygılarının azaldığı söylenebilir. KB kalan ergenlerin ise güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça, fiziksel kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin ise arttığı söylenebilir.

Tablo 17’de KB ve AY kalan ergenlerin SDDÖ ve ÇKÖ-R (2) puanları korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 17. KB ve AY ergenlerin SDDÖ ve ÇKÖ-R (2) Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği		Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-2				
		Fiziksel Kaygı	Endişe	Sosyal Kaygı	Savunuculuk	Toplam
	r	-0,337	-0,093	-0,113	0,231	-0,161
Sorumluluk	KB p	0,000*	0,204	0,120	0,001*	0,027*
Duygusu	r	-0,360	-0,163	-0,159	0,260	..-0,221
	AY p	0,000*	0,001*	0,002*	0,000*	0,000*
	r	-0,351	-0,166	-0,195	...0,204	-0,235
Sorumluluk	KB p	0,000*	0,022*	0,007*	0,005*	0,001*
Davranışı	r	-0,356	-0,176	-0,175	0,253	-0,230
	AY p	0,000*	0,001*	0,001*	0,000*	0,000*

Tablo 17’ye göre, KB kalan ergenlerin SDDÖ Sorumluluk Duygusu alt boyut puanları ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü ($r=-0,337$, $r=-0,161$, $p<0,05$), Savunuculuk alt boyutu ile ($r=0,231$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü bir ilişki varken, Sorumluluk Duygusu ile ÇKÖ-R (2) Endişe ve Sosyal Kaygı alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,5$). KB kalan ergenlerin SDDÖ Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe, Sosyal Kaygı alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü ($r=-0,351$, $r=-0,166$, $r=-0,195$, $r=-0,235$, $p<0,05$), Savunuculuk alt boyutu ile ($r=0,204$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. AY kalan

ergenlerin SDDÖ Sorumluluk Duygusu alt boyut puanları ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe, Sosyal Kaygı alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü ($r=-0,360$, $r=-0,163$, $r=-0,159$, $r=-0,221$, $p<0,05$), Savunuculuk alt boyutu ile ($r=0,260$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. AY kalan ergenlerin SDDÖ Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe, Sosyal Kaygı alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü ($r=-0,356$, $r=-0,176$, $r=-0,175$, $r=-0,230$, $p<0,05$), Savunuculuk alt boyutu ile ($r=0,253$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Buna göre, KB kalan ergenlerin sorumluluk duyguları arttıkça fiziksel kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı; sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı, savunuculuk düzeylerinin ise arttığı söylenebilir. AY kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı; ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı arttıkça savunuculuk düzeylerinin arttığı söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Çalışmada, ergenlerin kaldığı yere göre Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu; KB olan ergenlerin hem kendisini hem de karşısındaki bireyleri değerli varlıklar olarak değerlendirme tutumlarının ailesi yanında kalanlara göre daha düşük olduğu, kendilerini değersiz görerek başkalarının değerini yadsıdığı ve başkalarıyla sürekli etkileşim içerisinde olmak isterken onlardan gelebilecek zararlardan ötürü onlarla bir arada olmaktan kaçınma tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Karataş (2017), bağlanma kuramı açısından kurum bakımın çocuklar üzerindeki etkilerini incelendiğinde, yapılan çalışmaların çocukluk evresinde yaşanan ayrılık kaygısının yaşamın ilerleyen dönemlerinde de devam edebileceği kanısına varmıştır. Bebeklik veya erken çocukluk evresinde ayrılık yaşayan çocuklar, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde çevresindeki kişilerle yakın ilişkilerden kaçınmaktadırlar.

Kurum bakımına alınan çocuklarla kurum personeli arasında anne-baba ile çocuk arasındaki bağlanma gibi istenen düzeyde bir duygusal bağlanmanın sağlanamaması, bakım veren kişi ile çocuk arasında duygusal problemlerin meydana gelebilmektedir. Bu sürecin uzun sürmesi sebebiyle hem kurumsal bakımın yerine getirilmesinde hem de çocuğun kurum bakımını kabulünde sorunlar yaşanabilmektedir. Kurum bakımında çok küçük yaştan itibaren uzun süreyle kalan çocukların, kurum işleyişi gereği değişen bakım verenlerle yakın ilişki kurmaktan kaçındığı tespit edilmiştir. Bu sebeple kurum bakımındaki bireyler başka bireylerle olan ilişkilerini sınırlı tutmakta ve araya mesafe koyabilmektedirler. Doğumdan itibaren bağlanma kişileriyle yaşanan her ayrılık, duygusal anlamda travmaya sebep olabilmektedir. Yaşamlarında ayrılık ve vermiş olduğu üzüntüyü tekrar yaşamamak ve kendilerini bundan korumak için asosyal olabilmeyi seçebilmektedirler (Çetin,2008).

Çalışmada, KB kalan ergenlerin cinsiyeti ile ÜBBSÖ Kaygılı-Kararsız Bağlanma alt boyut puanları arasında anlamlı fark olduğu; KB kalan kız ergenlerin kaygılı-kararsız bağlanma durumlarının KB erkek ergenlerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Akdağ (2011), ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediğinde, kaygılı-kararsız bağlanma stilinde cinsiyet değişkenine bağlı benzer oran saptamıştır. Araştırmanın sonucunda 1-3 yaş aralığında aile yanında büyümeyen ergenlerde kaygılı- kararsız bağlanma stilinin oran olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu yaş aralığında ebeveynleri ile büyümeyen ergenlerde kaygılı-kararsız bağlanma stilinin diğer bağlanma stillerine göre yüksek oranda olduğu görülmüştür. Bu bulgunun, kurum bakımında kalan kız ergenlerin kaygılı-kararsız bağlanma durumlarının yüksek olduğu bulgusunu desteklediği söylenebilir.

Çalışmada, AY kalan ergenlerin yaşı ile Güvenli Bağlanma, Kaygılı-Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma alt boyut puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu, 14 yaşındaki AY kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeylerinin 12-13 yaşındaki ergenlerden düşük, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Aracı (2012), erken ergenlik dönemindeki bireylerde anne-baba ve arkadaşlara bağlanma ile bu ergenlerin saldırganlık düzeylerini inceledikleri çalışmada, araştırmaya dâhil edilen ergenlerin yaşları ile anne-babaya bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca ergenlerin devam ettikleri sınıf kademeleri (7. ve 8. Sınıf) ile anne-babaya bağlanma düzeyleri arasında farklılık tespit edilmemiş, arkadaşlara bağlanma düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Yolalan (2013), ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, bağlanma stillerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirlemiştir. Bağlanma durumu incelendiğinde ergenlik döneminin başlamasıyla anne-babaya bağlanmada azalma görülmekte bununla birlikte arkadaşlara ve sosyal çevreye bağlanmaya yönelme olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar ergenlik döneminde bağlanmada arkadaşlara yönelme görülse de bağlanmanın yakınlık kurmayla ilintili olması ve bu işlevin anne-baba ile sürdürülmeye devam etmesi sebebiyle yaş ve sınıf düzeyine göre farklılaşmanın olmadığı bulgusuna ulaşılmış olabilir.

Çalışmada, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı ile ÜBBSÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı, genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle bağlanma durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Yolalan (2013), ergenlerde depresyon ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelendiği çalışmasında, ikiden fazla kardeşi olan bireylerin, iki kardeş olan bireylere göre korkulu bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Onur (2006), lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediğinde, kardeş sayısı ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Görüldüğü gibi alan yazında kardeş sayısı ve bağlanmaya yönelik farklı sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, bağlanma üzerinde kardeş sayısının tek başına etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Çalışmada, ergenlerin kaldığı yer ile Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu, KB kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının, AY kalan ergenlere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda genel olarak, ergenlerle ilgili sorumluluk, değer olarak ele alınmıştır. Ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları üzerine ölçek çalışması dışında bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmada, KB kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının AY kalan ergenlere göre düşük olması, kurum ortamında anne-baba otoritesinin olmayışı, ergenden beklentilerin aile ortamına göre farklılık göstermesi nedeniyle olabilir.

Çalışmada, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin cinsiyet değişkeniyle sorumluluk duygu ve davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Araştırmanın bu bulgusundan farklı olarak Kesici (2018), lise öğrencilerinin sorumluluk düzeylerini incelediği çalışmasında kız ergenlerin sorumluluk düzeylerinin erkek ergenlere göre yüksek olduğunu saptamıştır. Aile içinde kardeş sayısına göre sorumluluk düzeylerinin farklılaşmadığı cinsiyete göre sorumluluk düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Bütün sorumluluk türlerinde, genellikle kız çocuklarına erkek çocuklara nazaran daha fazla sorumluluk yüklenmesi sebebiyle olduğu belirtilmiştir. Golzar (2006), ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin

cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelediğinde, sorumluluk düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sorumluluk düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Doğuştan itibaren bireylerin cinsiyetlerine bağlı toplumsal rollerin belirlenmesiyle, erken çocukluk evresinde kız ve erkek çocuklarının hayatlarındaki seçimlerin, deneyimlerinin farklılık göstermesi, farklı toplumlarda kız ve erkek çocukları için yapılan oyuncak seçimleriyle, verilen sorumluluklarla beklenen davranışlar toplumsal cinsiyet rollerini etkilemektedir. Bu sebeple sorumluluk düzeyi erken çocukluk döneminden başlayarak kız çocuklarında erkek çocuklarına göre yüksek olmaktadır. Bu farklılık ergenlik ve yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Kurum bakımındaki çocukların aile yanında kalan diğer çocuklara göre sorumluluk açısından farkın olması toplumsal ve kültürel sebeplerin, sorumluluk üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Toplumsallaşma süreci, kız çocuklarındaki sorumluluk düzeyini etkilemektedir. Çalışkan, Yıldırım ve Kılınc (2019), farklı kültürel yapıdaki ailelerde yetişen, ortaokul öğrencisi 7. ve 8. sınıf öğrencilerin sorumluluk ve hoşgörü değerlerinin incelenmesinde kültürel açıdan farklı olan ailelerin çocukların sorumluluk ve hoşgörü değer düzeylerini cinsiyet açısından baktıklarında anlamlı bir şekilde farklılık görmüşlerdir. Çalışmanın sonucuna göre kız çocuklarının sorumluluk ve hoşgörü düzeylerinin erkek çocuklarından yüksek olduğu belirtilmiştir.

Yine araştırmanın, cinsiyete ilişkin bulgusundan farklı olarak, Akpınar ve Yıldırım (2016) çalışmalarında, cinsiyet faktörünün sorumluluk değeri üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Erkeklerin sorumluluk düzeyinin kız çocuklarına göre az olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sorumlulukları üzerinde farkındalıklarının daha fazla olduğu, ev ve okulda erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha fazla sorumluluk verilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Gilligan'a göre, ahlaki hassasiyetler kadınlar ve erkekler arasında farklılık gösterir. Bunun sebebinin, kız çocuklarının erkek çocuklarına göre ergenlik dönemine erken girmeleriyle birlikte ahlaki gelişim olarak da erken olgunlaştıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca kadınların erkeklere göre daha duygusal yapıya sahip olmaları, onların değer yargıları konusunda daha duyarlı olabildiklerini göstermektedir (Yıldırım, 2014).

Berkowitz ve Lutterman'ın (1968) ergenler üzerinde uygulamış olduğu sosyal sorumluluk ölçeğinin sonuçlarına göre; kız çocuklarının sorumluluk düzeyleri erkek çocuklarınkinden yüksek çıkmıştır. Conrad ve Hed, bireysel ve sosyal sorumluluk ölçeğini Çocuk esirgeme kurumlarında kalan çocuklar ve aile yanında kalan çocuklar üzerinde uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda kızlar ile erkekler ve çocuk esirgeme kurumları ile aile yanında kalan çocuklar arasındaki sosyal sorumluluk düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür. Ailesi yanında kalan çocukların sosyal sorumluluk düzeyi, kurum bakımında olan çocukların sosyal sorumluluk düzeyinden yüksektir. Hampel, Boltero ve Holdsworth, ergenlerin çevreye olan ilgilerinin ve bilgilerinin cinsiyetleri bakımından farklı olup olmadığını ölçmek için çevresel tutum ölçeği, bilgi ölçeği ve çevresel davranış ölçeğini uygulamışlardır. Araştırma sonucuna göre; kızlar erkeklere göre daha fazla çevresel sorumluluk göstermişlerdir (Akt: Golzar, 2006). Hamilton ve Fenzel (1988) yapmış oldukları araştırmada, kız ve erkek çocukları ile çocuk esirgeme kurumları ve aile yanında kalan çocuklar arasında sosyal sorumluluk açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Kız çocukları ve aile yanında yetişen çocukların sosyal sorumluluk düzeylerinin, çocuk esirgeme kurumlarında kalan çocuklara göre yüksek olduğu belirlenmiştir (Akt: Taşdemir ve Dağıstan, 2014). Bu araştırmada, diğer çalışmalardan farklı olarak kız ergenlerin sorumluluk davranışının erkek ergenelerden daha az bulunmasının sebebi kendilerine verilen ve yapmaları beklenen görevlerle ilgili olabileceği gibi yetişkinlerin ergenlere yönelik tutumları gibi farklı değişkenlerin etkisinin olabileceğini düşündürebilir.

Çalışmada, AY kalan ergenlerin yaşı ile SDDÖ Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanları arasındaki fark anlamlı olduğu, AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının 12 ve 13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde düşük olduğu ve yaş arttıkça sorumluluk duygu ve davranışının azaldığı belirlenmiştir. Çalışkan, Yıldırım ve Kılınç'ın (2019) yapmış oldukları çalışmada, sorumluluk değer puanlarının yedinci sınıftan sekizinci sınıfa doğru bir düşme olduğunu saptamışlardır. World Values Survey'in (2018) yayınladığı bir çalışmada, 2012-2014 yılları arasında Türk vatandaşlarında yaş ilerledikçe sorumluluk düzeylerinin azaldığı belirtilmiştir (Akt: Çalışkan, Yıldırım ve Kılınç, 2019). Sezer ve Çoban (2016), ortaokul öğrencilerin sorumluluk değeri algılarını inceledikleri çalışmalarında, beşinci sınıf ile sekizinci sınıf aralığındaki

öğrencilerin sorumluluk değer algılarını ölçmek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda sınıf düzeyi ilerledikçe sorumluluk değerlerinin azaldığı tespit edilmiştir. Şahan (2011), ilköğretim 5. ve 8. sınıf ders programlarındaki sorumluluk eğitimine dönük kazanımların gerçekleşme düzeylerini incelediğinde, beşinci sınıf öğrencilerinin sorumluluk değerleri ortalamalarının sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerinkinden yüksek olduğu görülmüştür. Sezer ve Çoban (2016), ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değeri algılarının incelenmesinde, 5. sınıftan 8. sınıfa geçen öğrencilerin ebeveynlerine karşı sorumluluklarını belirten ifadelerin çeşitliliğinde düşme olduğu görülmüştür. Alan yazında elde edilen bu bulguların çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir. Ergenlik dönemine geçişle birlikte gelişimsel özellikler, kültürel etkiler ve akran etkileşimlerindeki farklılıklar, teknolojik gelişimle birlikte sosyal medyadan görülen olumsuz örneklerle maruz kalma gibi nedenler, ergenlerde sorumluluk davranışının yaşın artışıyla birlikte azalmasına neden olabilir.

Çalışmada, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı değişkeniyle sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Damiani (1999), kız ve erkek çocuklarının kardeş ve evle ilgilenme sorumluluğu ve aynı zamanda engelli kardeşi kabullenme durumlarının farklı olup olmadığını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, kız çocuklarında evle ilgili sorumluluklarda ve kardeşini sahiplenme düzeylerinin erkek çocuklarına göre yüksek olduğu görülmüştür (Akt: Taşdemir ve Dağistan, 2014). Kardeşin olması başta anne-baba ilgisi olmak üzere pek çok durumun paylaşılmasını gerektirmektedir. Aile içi sorumlulukların yaparak yaşayarak ve model olarak öğrenildiğinden hareketle kardeşi olan ergenlerin tek çocuk olan ergenlere göre daha fazla sorumluluk duymaları beklenen bir sonuçtur.

Çalışmada, ergenlerin kaldığı yer ile ÇKÖ-R(2) Fiziksel Kaygı ve Sosyal Kaygı alt boyut puanları ile ölçek toplam puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu, KB kalan ergenlerin fiziksel kaygı, sosyal kaygı ve genel olarak kaygılarının AY kalan ergenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Özyürek ve Demiray (2010), yurtda ve ailesi yanında kalan ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasını yaptıkları çalışmada, öğrenci yurdunda kalan 9.ve 12. sınıf

öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin, ailesi yanında yaşayan öğrencilerininkinden yüksek olduğu görülmüştür. Özdal ve Aral (2006), baba yoksunu olan ve anne babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, baba tarafından terk edilerek yoksun bırakılan çocukların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin, anne ve babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Alan yazındaki çalışma sonuçlarının, araştırma bulgularını desteklediği söylenebilir.

Çalışmada, KB ergenlerin cinsiyeti ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı, Endişe ve Sosyal Kaygı alt boyut puanları ve toplam puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğu, KB kalan kız ergenlerin fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulguyla benzer olarak Özdal ve Aral (2006), baba yoksunu olan ve anne-babası ile yaşayan çocukların kaygı düzeylerini incelediği çalışmada cinsiyete göre kız çocuklarının sürekli kaygı puanlarının erkeklerin sürekli kaygı puanlarına göre yüksek olduğu görülmüştür. Hem kız hem erkek çocuklar için babanın varlığı çok önemlidir. Özellikle ergenlik döneminde kız çocuklarının özgüven, cinsel kimlik oluşumu ve sosyal gelişimlerinde babanın büyük bir etkendir. Baba yoksunluğu kız çocuklarının sürekli kaygı düzeyleri üzerinde önemli oranda bir etkiye sahiptir. Aral ve Başar (1998), Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelediklerinde, 10-11 yaş grubu kız çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin erkek çocuklarına göre yüksek olduğu görülmüştür. Kaya ve Karaca (2018), ergenlerin atılganlık ve sürekli kaygı düzeylerini bazı değişkenlere göre incelediği çalışmada cinsiyete göre kız ergenlerin erkek ergenlere göre sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Kız çocuklarının gündelik yaşam içerisinde durumlar karşısında daha hassas yaklaşımlarının ve bu hassasiyetlerinin oransal olarak erkek çocuklarından fazla olmasının kız çocuklarının sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olmasının sebebi olarak gösterilmektedir.

Çalışmada, AY kalan ergenlerin yaşı ile ÇKÖ-R (2) Fiziksel Kaygı ve Endişe alt boyut puanları ile ölçek toplam puanları arasında anlamlı fark olduğu, AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygı düzeylerinin 12 ve

13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve yaş arttıkça kaygının da arttığı belirlenmiştir. Özyürek ve Demiray (2010), yurttan ve ailesi yanında kalan 15-18 yaş grubu ortaöğretim öğrencilerinin kaygı düzeylerini karşılaştırdıkları çalışmada, öğrencilerin yaşları büyüdükçe kaygı durumlarında azalma olduğu görülmüştür. Kaya ve Karaca (2018), 14-19 yaş grubu ergenlerin atılma ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre inceledikleri çalışmada, sürekli kaygı düzeylerini yaşa göre incelendiğinde, 19 yaş grubunun en yüksek kaygı seviyesine, 14 yaş grubunun en düşük kaygı seviyesine sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçların çalışma bulgularından farklı olmasının nedeni, yaş aralığının farklı olması olabilir. Yapılan çalışmada 14 yaş, ergenliğe geçiş için kritik bir yaşır ve yaşın artışıyla birlikte kaygı duyulan konular ve önem düzeyi değişebilir. Ergenliğe geçişin yaşandığı ve uyum sürecinin yaşandığı 12-14 yaş, bedendeki değişimlerle birlikte fiziksel kaygı düzeyinde artışa neden olmuş olabilir.

Çalışmada, ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı değişkeniyle kaygı durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Sargın (1990), lise 1 ve lise 3. sınıf öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeylerini karşılaştırdığı çalışmada, kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin kaygı düzeylerinin de arttığını gözlemlemiştir (Akt: Duman, 2008). Aral (1997), ilköğretim öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, kardeş sayısı arttıkça öğrencilerinin kaygı düzeylerinin arttığını tespit etmiştir (Akt: Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Bu bulgular, çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Duman (2008) ise, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeylerini incelediği çalışmada, öğrencilerin kardeş sayısına bağlı olarak sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ergenin, kardeşleriyle ilişkilerinde ergenliğe geçişin etkisiyle farklılıklar yaşayabilir. Kardeşlerinden gelen geribildirimler veya kendi değerlendirmeleri sonucunda fiziksel özelliklerine daha eleştirel bakabilir ve bu durum fiziksel kaygısını artırabilir. Bunun yanında, kardeş sayısının çok olması ailenin ekonomik durumunu olumsuz etkileyebilir ve bu durum ergenin daha çekici görünmesine aracılık edecek giyim ihtiyacını istediği gibi karşılayamamasına neden olabilir.

Çalışmada, KB ve AY kalma durumları fark etmeksizin Güvenli Bağlanma alt

boyut puanları arttıkça, Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının da arttığı; Kaygılı Kararsız Bağlanma ve Kaçınan Bağlanma puanları arttıkça Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı alt boyut puanlarının azaldığı saptanmıştır. Güvenli bağlanma yaşayan bireyin kendisine ve başkalarına karşı olumlu algı edindiği, kaygılı kararsız bağlanmada bireyin kendini değersiz görüp başkalarına olumlu duygularla yaklaştığı, kaçınan bağlanmada ise kişinin kendisine karşı olumlu algı geliştirdiği, diğer bireyleri değersiz görüp, olumsuz algı ile yaklaştığı bağlanma stilidir (Terzi ve Çankaya, 2009). Alan yazın incelendiğinde, doğumla birlikte bakım verenle kurulan ilk bağ ve devamında iki yıl içerisinde bağlanmayla birlikte bebeğin güvenle bağlanabilmesi ileriki yaşamında çevresindeki bireylerle olumlu iletişim kurabilmesini ve yaşamın her evresini etkilediği görülmektedir. Bu etkilenme güvenli bağlanma karşılığında olumlu, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stillerinde olumsuz olarak meydana gelmektedir. Bu sebeple güvenli bağlanma stilinde birey kişilik oluşumunda, kendisi ve çevresindekilerle ilgili sorumluluklarının bilincinde bir birey olurken, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stilinde sorumluluk duygu ve davranışının düşük olduğu söylenebilir.

Çalışmada, AY kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı ve kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı ile savunuculuk düzeylerinin azaldığı, endişe, sosyal kaygı düzeylerinin arttığı; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygılarının azaldığı saptanmıştır. KB kalan ergenlerin ise güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça, fiziksel kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygılarının azaldığı, savunuculuk düzeylerinin ise arttığı saptanmıştır. Sümer ve Şendağ (2009), orta çocukluk döneminde bağlanma, benlik algısı ve kaygı arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, babalarına güvenli bağlanan çocuklar annelerine güvensiz bağlanmışlarsa fiziksel görünüm algılarının düşük olduğunu, ancak hem annelerine hem de babalarına güvenli bağlanan çocuklar en yüksek düzeyde fiziksel görünüm algısına sahip olduğunu belirlemiştir. Bu bulgu çalışma bulgularını kısmen destekler niteliktedir. Güvenli bağlanma, ergenin fiziksel kaygısının azalmasında olumlu bir etkiye sahipken kaygılı-kararsız bağlanmanın kaygı düzeyini artırıyor olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Kaçınan bağlanma düzeyinin yüksek

olması durumunda fiziksel kaygının azalması, ergenin fiziksel görünümünü önemsememesine neden olabilecek farklı değişkenlerin etkisinin olabileceğini düşündürmüştür.

Çalışmada, AY kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı ve sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı arttıkça savunuculuk düzeylerinin arttığı saptanmıştır. KB kalan ergenlerin ise, sorumluluk duyguları arttıkça fiziksel kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı; sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeylerinin azaldığı, savunuculuk düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Gürat (2016), ergenlerde sorumluluk inançları ve sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, artırılmış sorumluluk ile sürekli kaygı ölçeğinden alınan toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sorumluluk duygusu ve verilen sorumluluğu yerine getirmeyle sonuçlanan davranışlar, sonucu olumlu geribildirim almaya neden olacağından, bireyin kendine güveninin artmasına ve çevresel etkiyle ortaya çıkan kaygıyı azaltmada etkili olabilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, elde edilen sonuçlar, alt problemler doğrultusunda aşağıda sunulmuştur.

- KB kalan ergenlerin hem kendisini hem de karşısındaki bireyleri değerli varlıklar olarak değerlendirme tutumları ailesi yanında kalanlara göre daha düşük, kendilerini değersiz görerek başkalarının değerini yadsıdığı ve başkalarıyla sürekli etkileşim içerisinde olmak isterken onlardan gelebilecek zararlardan ötürü onlarla bir arada olmaktan kaçınma tutumları daha yüksektir.
- KB kalan kız ergenlerin kaygılı-kararsız bağlanma durumları KB erkek ergenlerden daha yüksektir.
- AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri 12-13 yaşındaki ergenlerden düşük, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma düzeyleri ise yüksek düzeydedir.
- Ergenlerin KB ve AY kalma durumu fark etmeksizin kardeş sayısı değişkeniyle bağlanma durumları arasında anlamlı bir fark yoktur.
- KB kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı, AY kalan ergenlere göre daha düşüktür.
- Genel olarak ergenlerin cinsiyeti değişkeniyle sorumluluk duygu ve davranışları arasında anlamlı bir fark yoktur.

- AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları 12 ve 13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde düşüktür ve yaş arttıkça sorumluluk duygusu ve davranışları azalmaktadır.
- Genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arasında anlamlı bir fark yoktur.
- KY kalan ergenlerin fiziksel kaygı, sosyal kaygı ve genel olarak kaygıları, AY kalan ergenlere göre daha yüksektir.
- KB kalan kız ergenlerin fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeyleri erkeklerden daha yüksektir.
- AY kalan 14 yaşındaki ergenlerin fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygı düzeyleri 12 ve 13 yaşındakilere oranla anlamlı düzeyde daha yüksektir ve yaş arttıkça kaygıları da artmaktadır.
- Genel olarak ergenlerin kardeş sayısı değişkeniyle kaygı durumları arasında anlamlı bir fark yoktur.
- Ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça sorumluluk duygusu ve davranışları artmakta, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça sorumluluk duygusu ve davranışları azalmaktadır.
- AY kalan ergenlerin güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygıları azalmakta, savunuculuk düzeyleri artmakta; kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı ve savunuculuk düzeyleri azalmakta, endişe, sosyal kaygı düzeyleri artmakta; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygıları azalmaktadır. KB kalan ergenlerin ise güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça, fiziksel kaygıları azalmakta, savunuculuk düzeyleri artmakta; kaçınan bağlanma düzeyleri arttıkça fiziksel kaygı, endişe ve genel olarak kaygıları azalmakta, savunuculuk düzeyleri ise artmaktadır.

- AY kalan ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeyleri azalmakta; ergenlerin sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı arttıkça savunuculuk düzeyleri artmaktadır. KB kalan ergenlerin sorumluluk duyguları arttıkça fiziksel kaygı ve genel olarak kaygı düzeyleri azalmakta, savunuculuk düzeyleri artmakta; sorumluluk davranışları arttıkça fiziksel kaygı, endişe, sosyal kaygı ve genel olarak kaygı düzeyleri azalmakta ve savunuculuk düzeyleri artmaktadır.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda alanda çalışan uzmanlar, ebeveynler ve araştırmacılar için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Güvenli bağlanma, aile ile bebek arasındaki güven duygusuyla kurulmaktadır. Çocuğun en iyi yetiştirilebileceği ortamın aile ortamı olduğu düşünüldüğünde, hamilelik süreci dahil sağlıklı bir bağlanma ilişkisinin kurulabilmesi için aileler psikoloji, çocuk gelişimi ve eğitimi, aile tutum ve davranışları gibi konularda desteklenebilir, uygulamalar izlenebilir.
- Toplumsal ihtiyaçlar, sosyo-ekonomik düzey ve kültürel yapı göz önünde bulundurulduğunda, çocuk yetiştirme konusunda rehberlik çalışmalarının her gelişim evresinde gerçekleştirilmesi, aile ve çocukların takiplerinin çok yönlü yapılabilmesi için alandan uzman meslek elemanlarının koordineli bir şekilde görevlendirilmeleri önerilebilir.
- Ülkemiz koşullarında kurum bakımı kaçınılmaz sosyal hizmet modellerinden birisidir. Bu sebeple kurum bakımında kalacak olan özellikle bebekler için, görevli değişiminin az olması, bebek grupları şeklinde gruplandırılmalarının yapılması, bakım personelinin gün içerisinde sık değişim yaşamaması, özellikle her bebekte ilk 6 aylık süreç için bağlanma kişinin olabildiğince az olması, bebeğin sağlıklı bir şekilde güvenli bağlanabilmesine olumlu etki sağlayacaktır.

- Kurum bakımında kalan ve dezavantajlı çocuklara yaklaşım konusunda toplumun eğitilmesi amacıyla planlamaların yapılması, programların ve kamu spotlarının hazırlanması, sosyal medya, yayın araçlarının etkin kullanılması, toplumun her kesiminin dezavantajlı çocuklara yaklaşım konusunda birliktelik sağlaması, çocukların topluma uyumunu kolaylaştıracaktır
- Ülkemizde yürütülen sosyal hizmet modelleri içerisinde evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetleri düşünüldüğünde, aile odaklı hizmetlere bebeklik dönemi için öncelik verilmesi ve buna engel olabilecek yasal düzenlemelerin gözden geçirilip, bireyin sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi amacı güdülmelidir.
- Bağlanmanın bireyin yaşamındaki etkisi düşünüldüğünde, bağlanmanın gelişimi hangi dönemlerde ve nasıl etkilediğinin belirlenmesi, erken müdahale yöntemleriyle gelişimin en az düzeyde olumsuz etkilenmemesi için çalışmaların yürütülmesi, gelişim içerikli eğitim programlarının hem aile hem çocuk hem de toplumsal açıdan düzenlenmesi önerilebilir.
- Sorumluluk kazandırma küçük yaşlarda kazandırılması gereken en önemli değerlerden olduğu için, çocuğun yaş özelliklerine ve gelişim düzeyine uygun sorumlulukların verilmesi ve bunun yanı sıra olumlu pekiştiricilerle desteklenmesi önemli görülmektedir.
- Çocuğa sorumluluk kazandırmak için problem çözme becerilerinin kazanımına önem verilmesi, çocuğun yaşamında kendi üzerine düşen sorumlulukları tecrübe edinmesi için fırsat tanınması, toplumsal sorumluluk kazanımları için yaş ve yetkinliklerine uygun sosyal sorumlulukların verilmesi ve takibin yapılması önerilebilir.
- Çalışmada aile yanında olan ve kurum bakımında kalan ergenler üzerinde araştırma yapılmıştır. Bağlanma, sorumluluk ve kaygı konuları düşünüldüğünde farklı yaş aralıklarında, farklı dezavantajlı gruplar üzerinde de araştırma yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Ahioğlu, N. (2011). Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (1), 1-10.
- Akdağ, S. T. (2011). Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakóltesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Antalya, (Danışman: Yrd. Doç. E. Çığıl Fettahođlu).
- Akpınar, E. ve Yıldırım, Y. (2016). Cinsiyet Faktörünün Ortaokul 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Olgunluk Düzeyine Etkisi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2(1), 20-32.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000) Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler, *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 13.
- Alpaslan, A. H. (2012). Ergen Ruh Sağlığı ve Spor. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 13, 181-185.
- Aracı, A. (2012). Erken Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Anne-Babaya ve Arkadaşlara Bağlanma ile Saldırıcılık Düzeyinin İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, (Danışman, Prof. Dr. Gülbin Gökçay).
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Çocukların Kaygı Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet, Sosyo Ekonomik Düzey ve Ailenin Parçalanma Durumuna Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11.
- Arseven, A. D. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi*. Ankara: Gündür.
- Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (1), 163-213.
- Bayhan, P. ve Artan İ. (2005). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Berk, L. (2015). *Bebekler ve Çocuklar (Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa)*. Çeviri Editörü: Erdoğan N, Ankara: Nobel.

- Bilgiç, N. (2014). Sorumluluk Değerinin Proje Tabanlı Öğrenmeyle Öğretiminin Öğrenci Tutumlarına Etkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (32), 520-532.
- Bowlby, J. (1969). *Bağlanma ve Kaybetme I*, 3. Baskı, Çeviren: Soylu, T. V., İstanbul: Pinhan Psikoloji.
- Bowlby, J. (1998). *Güvenli Bir Dayanak, Ebeveyn-Çocuk Bağlanması ve Sağlıklı İnsan Gelişimi*. Çeviren: Güneri, S., İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.
- Civan, A., Arı, R., Görücü, A. ve Özdemir, M. (2010). Bireysel ve Takım Sporcularının Müsabaka Öncesi ve Sonrası Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 193-206.
- Çalışkan, H., Yıldırım, Y. ve Kılınç, G. (2019). Farklı Kültürel Yapıdaki Ailelerde Yetişen Öğrencilerin Sorumluluk ve Hoşgörü Değerlerinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 44 (199), 355-372.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S. ve Çok, F. (2012). Ahlak Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1211-1225.
- Çetin, H. (2008). Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımı Nasıl Olmalıdır, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 9,141-156.
- Çölümlü, M. (2014). Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği-R (2)'nin Türkçe Verisyonunun Psikometrik Özellikleri. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bölümü, Yüksek Lisans, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. Aylin İlden Koçkar).
- Çuhadaroğlu, F. ve Sonuvar, B. (1992). Adölesanlarda Depresyon. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 3, 145-150.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *İstanbul üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Sempozyum Dizisi*, 63, 19-21.
- Diñel, E. (2006). Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. (Danışman: Prof. Dr. Nesrin Hisli Şahin).

- Doğan, Y. (2007). İlköğretim Çağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (13), 155-187.
- Duman, G. K. (2008). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Sınav Kaygısı Düzeyleri ve Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışman: Yrd. Doç. Dr Alev Girli)
- Ekşi, H. (2006). Bilişsel Ahlak Gelişimi Kuramı: Kohlberg ve Sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 29-38.
- Erzen, E. (2016). Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17 (3), 1-21.
- Golzar, A. F. (2006). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerine Yönelik Sorumluluk Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sorumluluk Düzeylerinin Cinsiyet, Denetim Odağı ve Akademik Başarıya Göre İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. (Danışman: Doç. Dr. Fidan Korkut).
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 79-101.
- Gürat, C. (2016). Ergenlerde Sorumluluk İnancı ve Sürekli Kaygı İlişkinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İzmir. (Danışman: Prof. Dr. Rengin Karaca)
- Karakuş, C., Kartal, A. ve Çağlayan, K. (2016). İlkokul Öğrencilerine Göre Sorumluluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 49 (1),1-19.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya, Z. ve Karaca, R. (2018). Ergenlerin Atılganlık ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1490-1516.
- Kayapınar, E. (2006). Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS)'na Hazırlanan İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi (Afyonkarahisar İli Örneği). Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Çakır)

- Kesici, A. (2018). Lise Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (3), 965-985.
- Kent, S. (2007). 14-18 Yaş Arası Çocuklarda Kişilik Gelişiminin Değerlendirilmesi ve Ruhsal Belirtilerin Saptanması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Ankara. (Danışman: Doç. Dr. Gülsen Erden)
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. ve Üstündağ, M. (2011). Bağlanma ve Psikopatolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Koç, M. (2004). Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.
- Kol, S. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-21.
- Lang, C. (2009). Bağlanma, Doğum Öncesi ve Sonrası Dönemde Bağlanmanın Güçlendirilmesi. 1. Baskı, Editör: Beyazova, U., Üzel, N., Özbalcı, S., Ankara: Özyurt.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553-570.
- Onur, N. (2006). Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Semai Tuzcuoğlu).
- Özdal, F. ve Aral, N. (2006). Baba Yoksunu Olan ve Anne-Babası ile Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 255-267.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589.
- Özen, Y. (2013). Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliliği ve Geçerliliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 7, 343-357.
- Özen, Y. (2014). *Karakter Eğitiminde Ahlak ve Sorumluluk*. İstanbul: Son Çağ.
- Özen, Y. (2016). *Çocuklarda Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Yason.
- Öztürk, A. (2008). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğretmenlik Programı Öğrencilerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı

- Düzeyleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki. Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Denizli. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bülent Ağbuğa)
- Özyürek, A. ve Demiray, K. (2010). Yurtta ve Ailesi Yanında Kalan Ortaöğretim Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (2), 247-256.
- Parlaz, E. ve Karademirci, E. (1999). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *The Journal of Turkish Physician*. 3 (2), 10-16.
- Set, T., Dağdeviren, N. ve Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde Cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16 (3), 137-141.
- Sezer, A. ve Çoban, O. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Sorumluluk Değeri Algıları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 22-39.
- Soysal, Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik Döneminde Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8, 88-99.
- Sümer, N. ve Şendağ, M. A. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 86-101.
- Şahan, E. (2011). İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Ders Programlarındaki Sorumluluk Eğitimine Dönük Kazanımların Gerçekleşme Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir*. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Rüştü Yeşil)
- Şahin, Ş. ve Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5 (1), 42-49.
- Tagay, Ö., Önen, Ü. Ö. ve Canpolat, İ. (2018). Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri ile Güvengenlik ve Özsayıları Arasındaki İlişki. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 20 (2), 261-269.
- Taşdemir, M. ve Dağıstan, G. (2014). Çocuklara Sorumluluk Kazandırmada Ebeveynlerin BHTG Yaklaşımını Uygulama Durumları: Bir Durum Çalışması. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (8), 47-71.
- Terzi, Ş. ve Çankaya, Z. C. (2009). Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Olmayı ve Stresle Başa Çıkma Tutumlarını Yordama Gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (31), 1-11.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*. 19 (1), 24-39.

- Yazgan, Y. (2015). *99 Sayfada Ergenlikten Gençliğe*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Yıldırım, Y. (2014). Ortaokul 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Ahlaki Olgunluk Düzeyi ile Sosyal Tutumlarının İncelenmesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan. (Danışman: Prof. Dr. Erdal Akpınar).
- Yolalan, H. (2013). Ergenlerde Depresyon ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz)

İnternet Kaynakları:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cc4287c85a5e2.54623750 (Erişim Tarihi: 13.02.2019)

8. EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Gençler,

Bu form, bilimsel bir araştırmaya veri toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Cevaplarınız, sadece bu bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Form üzerinde kendinizle ilgili açıklayıcı bilgi yazmanız gerek yoktur.

Araştırmanın verimli olabilmesi açısından soruları dikkatli bir şekilde okuyarak, durumunuza en uygun seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir. Her soru için bir işaretleme yapınız.

Lütfen her soruyu cevaplandırınız. Durumunuza en uygun seçenek bulunmuyorsa, durumunuza yakın seçeneği işaretleyiniz.

Form ve ölçeklerin doldurulmasında göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımdan dolayı teşekkür eder, hayatınızda mutluluk ve başarı dilerim.

Prof. Dr. Arzu ÖZYÜREK

Ruveyda TAŞKAYA
KBÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyetiniz: 1 () Kız 2 () Erkek

Bitirdiğiniz yaş:.....

Kendiniz Dâhil Kardeş Sayınız:

Tek çocuk () 2 kardeş () 3 kardeş () 4 ve üzeri ()

Şu an devam ettiğiniz okul: 1 () İlkokul 2 () Ortaokul 3 () Lise

EK 2: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği (Örnek Maddeler)

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Karşımdaki insanlar benim kadar değerli değiller.					
3	Karar alırken kimseyi önemsemem.					
7	Ebeveynimle (anne, baba veya benim bakımımı üstlenen bir başkası) iyi anlaşıyorum.					
11	Duygusal ilişki yaşadığım kişinin beni gerçekten sevmediğini düşünerek kaygılanıyorum.					
15	İnsanların görüşleri benim için önemsizdir.					
18	Başkaları çok da umurumda değildir.					

EK 3: Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği (Örnek Maddeler)

	Sorumluluk Duyarım			Sorumlu Davranırım				
	Her Zaman	Sıklıkla	Çok Nadir	Hiçbir Zaman	Her Zaman	Sıklıkla	Çok Nadir	Hiçbir Zaman
3. Okuldaki sorunları çözmek için bir şeyler yapma konusunda								
6. Birilerine karşılıksız yardım etme konusunda								
7. Sınıf arkadaşlarımla söylediklerimi dikkate alma konusunda								
11. Öz bakım görevlerimi yerine getirme konusunda								
17. Toplumsal kurallara uymayan kişileri uyarma konusunda								

EK 4: Revize Edilmiş Çocukların Belirgin Kaygı Ölçeği-2 (Örnek Maddeler)

	Evet	Hayır
1.Sık sık karnım ağrır.	Evet	Hayır
8.İnsanlarla birlikteyken gerilirim.	Evet	Hayır
16.Çoğu zaman endişeliyimdir.	Evet	Hayır
24.Her zaman terbiyeliyimdir.	Evet	Hayır
33.Herkese her zaman nazik davranırım.	Evet	Hayır
39.Kötü rüyalar görürüm.	Evet	Hayır
48.Bir yalan söyledim.	Evet	Hayır

EK. 5. Etik Kurul İzni

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	"Ergenlerin Bağlama Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışları ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI İNVADE/ADI/SOYADI	Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Karabük Üniversitesi			
	DESTEKLEİYİCİ	Üniversite			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☐	ÇOK MERKEZLİ ☒	HÜSAL ☒	ULUSLARARASI ☐

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI			Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐
Karar Bilgileri	Karar No: 7/4	Tarih: 09.08.2017		
	Yukarıda bilgileri verilen Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna “oybirliği” ile karar verilmiştir.			

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI	Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki		Katılım *		İmza
			E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL	Anatomi	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Seyit Ali KAYIŞ	Tıp Bilişimi ve Biyoistatistik	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Didem SUNAY	Aile Hekimi	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KARA	Tıbbi Biyokimya	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ERSAN	Histoloji ve Embriyoloji	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Yrd. Doç. Dr. Gülhan ÜNAL KOCAMAN	Periodontoloji	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	
Yrd. Doç. Dr. Nazan KARAHAN	Ebelik	Karabük Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Avukat Hüseyin ŞAHİN	Avukat	Karabük Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	

EK.6. Araştırma İzni

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-E.24573
Konu : Ruveyda TAŞKAYA

01/03/2018

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 23/02/2018 tarihli ve 22538 sayılı yazısı ile Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK danışmanlığında Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ruveyda TAŞKAYA'nın "Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışlarının Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Ankara Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde 12-14 yaş arası 200 (100 kız-100 erkek) ergenle Eylül 2018 tarihine kadar araştırma yapabilme talebi olumlu değerlendirilmiştir.

Söz konusu talebe ilişkin alınan Makam Onayı ekte gönderilmektedir.
Bilgilerinize arz. gereğini rica ederim.

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır

Tarih : 02.03.2018..

Abdulkerim GÜN
Bakan a.
Daire Başkan V.

EK :
1- 1 Sayfa

DAĞITIM :
Gereği:

Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Karabük Üniversitesi Rektörlüğü

Bilgi:

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek [traBTR-6ASYV/-EN]ERD-3zpaOw-q1y2Up9v1 kodunu yazınız.

Etiler Yolu Sıhhiye Mah. 2177. Sok. No: 10/A Kat: 21 Posta Kodu: 06510 Çankaya/Ankara
Telefon No: (312)705 57 00 Faks: (312)705 57 57
E-Posta: gaib@ail.gov.tr İnternet Adresi: <http://aile.gov.tr/izlenim>

Bilgi için: Servis ÇETİN
Sosyal Çalışma
Telefon No: (312)705 57 22

T.C.
PURSAKLAR KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 57500368-604.01.01-E.19793646
Konu : Araştırma İzni

19.10.2018

TÜM RESMİ ORTAOKUL MÜDÜRLÜKLERİNE
PURSAKLAR

- İlgi: a) İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 18.10.2018 tarih ve 19707181 sayılı yazısı.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
c) Karabük Üniversitesi'nin 17/09/2018 tarihli ve E.4874 sayılı yazısı.

Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ruveyda TAŞKAYA'nın "**Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Sorumluluk Duygu ve Davranışlarının Kaygı Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi**" konulu tez çalışması kapsamında uygulama talebi İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Komisyonunca incelenmiş olup, okulunuzda uygulamanın yapılması ilgi (a) yazı ile uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (5 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (b) genelge çerçevesinde, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde, okul yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Battal AKMAN
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
İlgi (a) Yazı ve Ekleri

EK 7. Ölçek Kullanım İzni

Gönderen: evren erzen <evrenerzen@hotmail.com>
Gönderildi: 21 Mayıs 2017 Pazar 13:27
Kime: RuvEyda TaşKaya
Konu: Ynt: Üç Boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği

Merhabalar
Tabi ki kullanabilirsiniz, memnuniyet duyarım.
Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum. İyi çalışmalar

 Yener Ozen 05.04.2017
Alicılar: ben ^

Gönderen Yener Ozen • yenerozen@erzincan.edu.tr
Alıcı Ruveyda TAŞKAYA • mavis457@gmail.com
Tarih 5 Nis 2017 08:39
 Bu ileti erzincan.edu.tr alanında şifrelenmedi.
[Güvenlik ayrıntılarını göster](#)

SA. Ruvéyda Hanım kullanabilirsiniz. Ölçeğin tüm maddeleri ve gerekli bilgi dergi makalesincede var. Kolay gelsin.
Dr. Yener ÖZEN

Gönderen: Gizem Mine Çölümlü
<gizem.columlu@memorial.com.tr>
Gönderildi: 22 Mayıs 2017 Pazartesi 12:37
Kime: RuvEyda TaşKaya
Konu: Re: Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği

Standardizasyonunu yapmış olduğum " Çocuklar için Açık Kaygı Ölçeği 'i -2 " (Revised Children Manifest Anxiety Scale -2 RCMAS-2) çalışmanızda kullanmak üzere , gerekli etik süreçler ihlal edilmediği takdirde onaylıyorum .
Çalışmamızda başarılar diliyorum
Klinik Psikolog
Gizem Mine Çölümlü

9. ÖZGEÇMİŞ

Ruveyda TAŞKAYA 1985'te Elazığ'da doğdu; ilk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 2001 Yılında Elazığ Balakgazi Lisesi'nden mezun olduktan sonra 2003 yılında Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümüne girdi; 2008'de mezun olduktan sonra 2009 yılında Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü'nde Çocuk Gelişimci olarak göreve başladı. Bingöl, Malatya ve Elazığ illerinde, Müdürlük bünyesinde çocuk hizmetlerine bağlı çeşitli birimlerde ve 0-18 yaş grubu çocuklara yatılı hizmet veren kuruluşlarda görev yaptı. 2016 yılında Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Bölümü Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2013 yılından bu yana Elazığ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde Çocuk Gelişimci olarak görevine devam etmektedir.

ADRES BİLGİLERİ:

Adres: Üniversite Mahallesi Kooperatif Sokak No:17 Daire:6 Merkez /Elazığ

Tel: 05446794872

e-posta: r.taskaya@hotmail.com